

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ Κ.Ε.Π.Α. Δ. ΒΕΡΟΙΑΣ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΔΡΩΜΕΝΑ

Αριθμός έκδοσης 51
Μάρτιος-Απρίλιος-Μάιος 2009

ΤΡΙΜΗΝΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
της ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΒΕΡΟΙΑΣ
και του ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΩΝ ΗΜΑΘΙΑΣ

ISSN 1106 5354

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

πρόεδρος - Δήμαρχος Βέροιας
ΧΑΡΙΚΛΕΙΑ ΟΥΣΟΥΛΤΖΟΓΛΟΥ - ΓΕΩΡΓΙΑΔΗ
αντιπρόεδρος
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΚΑΡΗΣ
μέλη
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΑΝΟΥΔΗΣ
ΑΜΑΛΙΑ ΠΑΠΑΟΙΚΟΝΟΜΟΥ
ΜΙΧΑΗΛ ΣΑΚΑΛΗΣ
ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΣΑΡΡΗ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΤΑΡΑΤΣΙΔΗΣ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ

διευθυντής
ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΜΠΟΥΡΗΣ
προϊστάμενος οικονομικού-διοικητικού
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΤΑΡΑΤΣΙΔΗΣ
προϊστάμενος προγραμματισμού-παραγωγής
ΑΝΤΩΝΗΣ ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ
προϊσταμένη εκπαιδευτικού
ΟΛΓΑ ΜΥΛΩΝΑ
προϊσταμένη επιχειρησιακού σχεδιασμού
ΝΑΝΑ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΙΔΟΥ
τεχνικοί σκηνής
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΑΛΜΠΑΝΤΗΣ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΥΦΛΙΔΗΣ
τεχνικός ήχου
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΝΔΡΕΟΠΟΥΛΟΣ
καθαρίστριες
ΓΕΩΡΓΙΑ ΠΑΜΠΟΥΚΑ
ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΧΡΥΣΟΠΟΥΛΟΥ
ΠΕΡΙΣΤΕΡΑ ΧΡΥΣΟΠΟΥΛΟΥ
γενικών καθηκόντων
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΤΕΡΓΙΟΠΟΥΛΟΣ
ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΣΤΑΝΤΖΟΣ
ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΒΕΡΡΟΣ
ηλεκτρολόγος
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΠΕΛΑΛΙΔΗΣ
βιβλιοθηκονόμος
ΒΟΥΛΑ ΚΟΤΣΑΛΟΥ - ΠΑΠΑΡΗ

Δ.Τ.Ρ.-ΕΞΩΦΥΛΛΟ: κλίμαξ, Βέροια
Τηλ. 23310 24984 • Fax: 23310 75124
e-mail: vangelisoik@gmail.com
ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΜΟΝΤΑΖ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ:
TYPE PRESS Ν. Καραμανλίδης, Ν. Νικομήδεια
Τηλ. 23310 90234

Εξώφυλλο: φωτογραφία
του Αντώνη Μομπαϊτζή
από γκράφιτι σε δρόμο της
Βέροιας

Πολιτιστικά Δρώμενα

ΤΡΙΜΗΝΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

Αριθμός έκδοσης 51

Μάρτιος - Απρίλιος - Μάιος 2009

Ιδιοκτήτης

ΚΟΙΝΩΦΕΛΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ
ΠΟΛΛΑΠΛΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

Εκδότης

ΚΟΙΝΩΦΕΛΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ
ΠΟΛΛΑΠΛΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

Διευθυντής Γιάννης Καμπούρης

Υπεύθυνη σύνταξης Χαρά Λάμπρη

Υπεύθυνος τυπογραφείου Νίκος Καραμανλίδης

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Αφιέρωμα: Εύα Ιεροπούλου 2

Τα καφενεία της Νάουσας 7
Χρήστος Ζάλιος

Κωνσταντίνος Καλοκρατάς 15
Ζαχαρίας Τσιρπανλής

Ο ποιητής Δημήτριος Βικέλας 21
Δημήτριος Ι. Καρασάββας

Πρώτο Φεστιβάλ Γκράφιτι 25
Α. Γκαμπράνης - Κ. Ζδράγκας

Όταν η τέχνη μεταμορφώνει και εξελίσσει 26
Βασιλική Σιδηροπούλου - Καραμήτσου

Βαβέλ - Θ. Πολυχρονιάδη 28
Δήμητρα Σμυρνή

Θολός Βυθός - Γ. Ατζακά 34
Χρήστος Σκούπρας

Παραδοσιακοί χοροί, ήθη και έθιμα της Νάουσας Χ. Ζάλιος 37
Γιώργος Μάλλιος

Περί θεάτρου 39
Νίκος Μανούδης

Βιβλιοπαρουσιάσεις 40

Η Εύα Ιεροπούλου γεννήθηκε στην Αθήνα. Αποφοίτησε από το γλωσσολογικό τμήμα της Φιλοσοφικής σχολής του ΑΠΘ, παράλληλα με τις σπουδές βιολοντσέλου και μουσικοπαιδαγωγικών. Σήμερα ζει μεταξύ Θεσσαλονίκης και Βέροιας διδάσκοντας μουσικοπαιδαγωγικά, γράφοντας και παρουσιάζοντας βιβλία, θεατρικά έργα και τραγούδια για παιδιά.

Τον Νοέμβριο του 2008 διακρίθηκε με τον πρώτο έπαινο σε διαγωνισμό συγγραφής παιδικού θεατρικού έργου, που διοργάνωσε το Διεθνές Κέντρο Συγγραφέων και Μεταφραστών Ρόδου σε συνεργασία με το Τμήμα Επιστημών της Προσχολικής Αγωγής και του Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού του Πανεπιστημίου Αιγαίου.

Έχει εκδώσει τρεις δίσκους με τραγούδια για παιδιά («το πράσινο μούσκαρι-ό» - ΟΥ ΤΟΠΟΣ 2001, «Τα πως και τα γιατί» - ΟΥ ΤΟΠΟΣ 2003, Ίκαρος Ποντίκαρος - ΤΟ ΠΕΙΡΑΧΤΗΡΙ 2009 και είναι μέλος του ντουέτου «Χρώματα» Coo Records 2008.

Το 2008 κυκλοφόρησαν από τις εκδόσεις Επόμενος Σταθμός και Μεταίχμιο αντίστοιχα, τα παιδικά της βιβλία «το μικρό σπίτι της Νίνας» και «ένα παιδί παίζει με τα σύννεφα». Το 2009 κυκλοφόρησε το τρίτο της βιβλίο από τις εκδόσεις Άγκυρα «ο άλλος μου εαυτός». Τα παρουσιάζει δραματοποιημένα με το συγκρότημα Family Sound Machine σε όλη την Ελλάδα.

Έχει γράψει πολλά θεατρικά έργα για παιδιά τα περισσότερα από τα οποία έχουν παρουσιαστεί σε 60 περίπου θεατρικές παραστάσεις στο μικρό θέατρο του ωδείου Φίλιππος Βέροιας και σε άλλους χώρους της πόλης.

Την άνοιξη του 2009 κυκλοφόρησε σε δίσκο από το Label «Το Πειραχτήρι», πλαισιωμένο από δημοφιλείς ηθοποιούς και ερμηνευτές το μουσικοθεατρικό παραμύθι «Ο Ίκαρος Ποντίκαρος»

Εύα Ιεροπούλου

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

για την Εύα

Νίκος Μανούδης

Χημικός - Θεατρικός συγγραφέας

Η Εύα Ιεροπούλου εισέβαλε το τελευταίο διάστημα δυναμικά στην παιδική λογοτεχνία, στο πεζό και στο θεατρικό λόγο. Τόσο δυναμικά που σχεδόν δυσκολευόμαστε να την παρακολουθήσουμε.

Θα έλεγα με πολλή αίσθηση υπερβολής, χιούμορ και τρυφερότητας, (στοιχεία που χαρακτηρίζουν τα περισσότερα έργα της) το 2009 μπορεί δίκαια να ονομασθεί έτος Εύας Ιεροπούλου. Εκδίδονται βιβλία της, γίνονται πετυχημένες παρουσιάσεις – δράσεις των έργων της σε όλη τη χώρα, ανεβαίνουν στη σκηνή θεατρικά της.

Όλοι καταλαβαίνουμε πως η παραγωγή αυτή είναι αποτέλεσμα μιας μεγάλης προεργασίας. Τη φαντάζομαι επίμονη κι ακούραστη μελισσούλα να συγκεντρώνει νέκταρ και γύρη από τα ατίθασα αγριολούλουδα «παιδιά» της. Πρώτα από το παιδί που φανατικά διατηρεί μέσα της, μετά από τα παιδιά της οικογένειάς της και τέλος από τα παιδιά του Ωδείου που διδάσκει, για να φτιάξει και να μας προσφέρει τη δουλειά της σαν ένα βάζο αρωματικό μέλι.

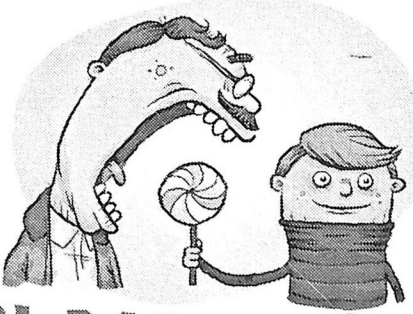
Η ζωντάνια και η αμεσότητα που αναδύουν τα έργα της μαρτυρούν πως η "πραγματική" της ζωή μπλέκεται σε μεγάλο βαθμό με την "ονειρική" της. Τη βλέπω να

κινείται σ' ένα παράλληλο, αόρατο για τους μη μυημένους κόσμο. Εκεί όπου ζώα και αντικείμενα αποκτούν ανθρώπινες ιδιότητες, δημιουργούν χαρακτήρες, καταστάσεις και συμμετέχουν ισότιμα στην διαμόρφωση μιας αλλιώτικης κοινωνίας. Μιας κοινωνίας συμπαντικής, συμμετοχικής, ισότιμης, χωρίς διακρίσεις, χωρίς αποκλεισμούς, χωρίς φοβίες, ίσως με τους παραδοσιακούς φόβους του κακού που απειλεί, αλλά και γελοιοποιείται - ηττάται από την αγαθότητα του καλού. Όλ' αυτά στον εγωιστικά ανθρωποκεντρικό πολιτισμό που ζούμε, δημιουργούν ανοίγματα και επανεκτιμήσεις για το τι είναι σημαντικό, τι ασήμαντο. Επαναπροσδιορίζουν τις αξίες, παράγουν σε-

βασμό στο φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον, ξαναβλέπουν τον άνθρωπο και τον επανοτοποθετούν σε δικαιότερη θέση κι όλα αυτά χωρίς διδακτισμούς και μεγαλοστομίες.

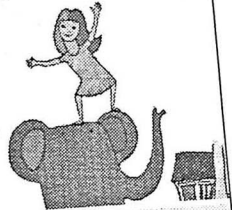
Η Εύα Ιεροπούλου γεννάει

παιδική θεατρική σκηνή
του Ωδείου Φίλιππος

ΟΙ ΡΑΚΑΜΕΛΕΣ

ΜΑΡΤΙΟΣ	ΜΑΪΟΣ
Παρασκευή - 7	Σάββατο - 10
Σάββατο - 1,8,15,29	Κυριακή - 11
Κυριακή - 2,16,30	

το Ωδείο Φίλιππος
παρουσιάζει:το μουσικοθεατρικό συγκρότημα
FAMILY SOUND MACHINEστο μουσικό παραμύθι
της Εύας Ιεροπούλουτο
μικρό σπίτι
της
ΝίναςΟΚΤΩΒΡΙΟΣ
Σάββατο 11, 18, 25
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ
Σάββατο 1, 8, 15ΜΙΚΡΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΟΥ ΩΔΕΙΟΥ
ΕΙΣΟΔΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΗ
ΜΕ ΚΡΑΤΗΣΕΙΣ ΘΕΣΕΩΝ
ΤΗΛ 23310 67060

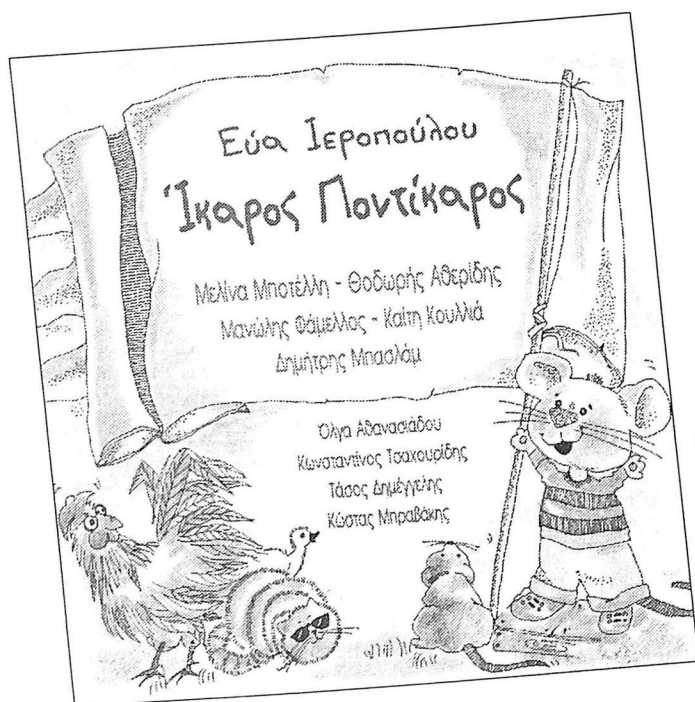
ιστορίες ανάλαφρες, γεμάτες “πονηρή” αθωότητα, κωμικές αντιφάσεις και υπαινιγμούς. Στο θέατρο στήνει χαρακτήρες στέρεους και κλασσικά δομημένους. Στις ιστορίες της αναγνωρίζεις εύκολα όλα τα κλασσικά στοιχεία του παραμυθιού, ο βασιλιάς ή κάποια άλλη εξου-

σία που απολαμβάνει τα καλά της θέσης του, η «κακή» συγγενής που εποφθαλμιά τον θρόνο, η μάγισσα που πάντα πρέπει να υπάρχει για να βοηθά στις ραδιουργίες, η όμορφη καλή κοπέλα που την ερωτεύεται το βασιλόπουλο, το αίσιο τέλος που αποκαθιστά την ηθική τάξη, αλλά και τα ανατρεπτικά, παράλογα στοιχεία που συνηθίζει

να προσθέτει αριστοτεχνικά, όπως ο “χορός” των γυναικών που σχολιάζουν – κουτσομπολεύουν την επικαιρότητα του βασιλείου, αντικείμενα και ζώα που προσωποποιούνται, χαίρονται και υποφέρουν αλλά πάνω απ’ όλα διεκδικούν μια δικαιότερη αντιμετώπιση.

Όλα αυτά δεμένα σωστά σαν ένα αρωματικό γλυκό κουταλιού κι ένα ποτήρι δροσερό νερό καθώς στην σκηνή συμπληρώνει την πλοκή με στάκες από τη σύγχρονη καθημερινότητα που κάποια στιγμή θυμίζουν τη χρυσή εποχή της ελληνικής επιθεώρησης. Γιατί η Εύα έχει ένα ιδιαίτερο πνευματώδες χιούμορ που ερεθίζει όλα τα μυαλά μικρά και μεγάλα.

Γνωρίζοντας την, πιστεύω ακράδαντα πως όλα αυτά είναι μόνο η αρχή. Σίγουρα μας περιμένουν κι άλλα καινούργια έργα της, πλεγμένα με την διαρκή ευαισθησία της και την ωριμότητα που συνεχώς αποκτά.

Τι Μαθαίνουν τα Παιδιά Μέσα από τα παραμύθια... της Εύας

Ειρήνη Αναγνώστου
Ψυχολόγος

Με αφορμή την έκδοση των τριών παραμυθιών της Εύας Ιεροπούλου «Το μικρό σπίτι της Νίνας», «Ένα παιδί παίζει με τα σύννεφα», «Ο άλλος μου εαυτός» θα σας παρουσιάσω ορισμένες σκέψεις γύρω από την ψυχολογία του παιδιού μέσα από τον κόσμο του παραμυθιού.

Στη ζωή του παιδιού υπάρχουν τακτικές αναπτυξιακές αλλαγές στο πως τα παιδιά περιγράφουν τους εαυτούς τους. Συνήθως εμφανίζονται αλλαγές στις περιγραφές που κάνουν όταν μιλούν για τους εαυτούς τους ανάλογα με την ηλικία τους.

Μέχρι την ηλικία των επτά χρόνων περίπου, τα παιδιά περιγράφουν τους εαυτούς τους χρησιμοποιώντας τα σωματικά (φυσικά) χαρακτηριστικά. Δηλαδή, ονομάζουν συγκεκριμένα εμφανίσιμα χαρακτηριστικά όπως, χρώμα τον μαλλιών, χρώμα των ματιών, το ύψος, κτλ.

Στην διάρκεια της μέσης παιδικής ηλικίας αυτές οι περιγραφές του εαυτού αλλάζουν από τα συγκεκριμένα σωματικά χαρακτηριστικά στα ψυχο- συναισθηματικά χαρακτηριστικά. Αρχίζουν και καταγράφονται οι διακρίσεις μεταξύ σώματος και νου.

Συγκεκριμένα, τα παιδιά της πρώτης δημοτικού χρησιμοποιούν κυρίως τα εξωτερικά χαρακτηριστικά όταν περιγράφουν τους εαυτούς τους. Τα παιδιά της τρίτης και έκτης τάξης αναφέρουν κυρίως χαρακτηριστικά της συμπεριφοράς. Τα παιδιά της έκτης τάξης όπως είναι αναμενόμενο, χρησιμοποιούν χαρακτηριστικά του ψυχο- συναισθηματικού κόσμου, (Mohr, 1978).

Καθώς, τα παιδιά σχηματίζουν ταυτότητες και αντιλήψεις για τους εαυτούς τους, ως επακόλουθο εκχωρούν θετική ή αρνητική αξία στο ατομικό τους προφίλ. Συλλογικά, αυτές οι αξίες της αυτό- αξιολόγησης αποτελούν την αυτό- εκτίμηση που αποκτά το παιδί.

Ο Erikson (1963), θεωρεί ότι η αυτοαντίληψη καθορίζεται και από τις κοινωνικές προσδοκίες για ανεξαρτησία στις κινήσεις και από κίνητρα τα οποία απορρέουν από κάποια αυτονομία και έλεγχο που μόλις έχει αποκτηθεί.

Στην ηλικία των 3-5 ετών, ο κατηγοριακός εαυτός έχει αναπτυχθεί πλήρως και επομένως οι βάσεις για την ανάπτυξη της αυτοαντίληψης έχουν τεθεί. Για τα παιδιά της ηλικίας αυτής, η αυτοαντίληψη στηρίζεται κυρίως σε εξωτερικά, εμφανή χαρακτηριστικά όπως ονόματα, εξωτερική εμφάνιση, κτλ.

Με την είσοδο του παιδιού στο σχολείο, η γνώση του εαυτού προοδευτικά γίνεται πολυπλοκότερη. Κατά τον Erikson, απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη μιας θετικής αυτοαντίληψης είναι η αίσθηση φιλοπονίας, που αποτελεί τη βάση για μία επιτυχημένη δραστηριοποίηση στην κοινωνία και για την ανάπτυξη των αναγκαίων κοινωνικών δεξιοτήτων.

Στα παραμύθια της Εύας Ιεροπούλου και πιο συγκεκριμένα στο παραμύθι, «Ο άλλος μου εαυ-

τός», αυτό το βλέπουμε πολύ καθαρά. Η απόκτηση αυτών των αναγκαίων δεξιοτήτων και ικανοτήτων (φιλοπονία) οδηγεί σε συναισθήματα πληρότητας και ικανοποίησης. (Λεονταρή, 1998)

Η σύγκριση που κάνουν οι ενήλικοι μεταξύ των παιδιών είναι κάτι που τους δημιουργεί μια δυσφορία. Όταν αυτές οι συγκρίσεις γίνονται και από τους γονείς έχουν μεγαλύτερη επιβάρυνση προς την αυτό- αξιολόγηση που κάνει στη συνέχεια και το ίδιο το παιδί προς τον εαυτό του. Στα παραμύθια της δημιουργού συχνά βλέπουμε το ενδιαφέρον που έχουν τα παιδιά για την εικόνα που έχουν οι άλλοι για αυτά αλλά και τις αντιλήψεις που έχουν οι ίδιοι για τον εαυτό τους. Είναι αυτές οι αντιλήψεις οι οποίες βοηθούν τα παιδιά να ενταχθούν ομαλά σε φιλικές ομάδες και να πιστεύουν στις ικανότητές τους.

Επίσης, κάτι άλλο που βλέπουμε στα παραμύθια της Εύας είναι το πόσο σημαντικοί είναι οι φίλοι στην ζωή των παιδιών. Αυτό είναι κάτι το οποίο οι ενήλικοι γύρω τους οφείλουν να το γνωρίζουν και να το σέβονται, γιατί είναι κανόνας στην παιδική ηλικία, κανείς δεν σε καταλαβαίνει όσο οι καλοί σου φίλοι. Αυτές οι σχέσεις των παιδιών δεν αντικαθιστούν τις σχέσεις τους με τους γονείς και τα αδέρφια τους, απλώς οι φίλοι... είναι φίλοι...

Εδώ, να επισημανθεί πόσο σημαντική είναι και η συμμετοχή των γονιών στην ανάγνωση των παραμυθιών των παιδιών τους. Μόνο έτσι θα μπορέσουν οι γονείς να πραγματοποιήσουν και ένα άλλο στόχο που έχουν τα παραμύθια στη ζωή των μικρών αναγνωστών και αυτό είναι οι συζητήσεις που αφορούν την καθημερινότητα τους με τους γονείς.

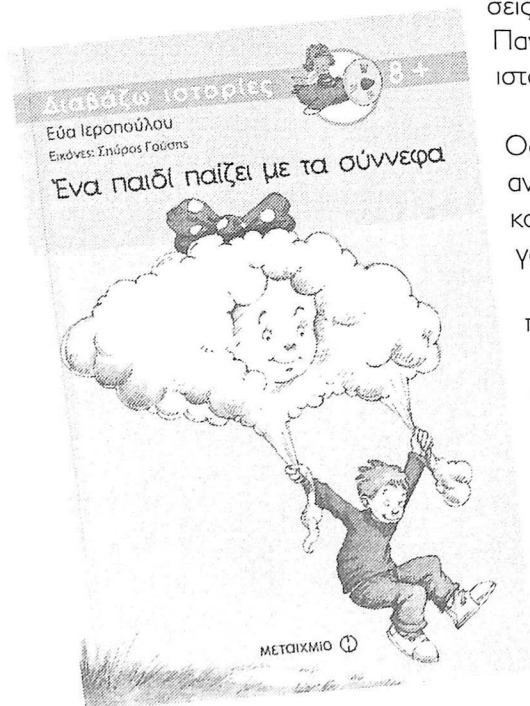
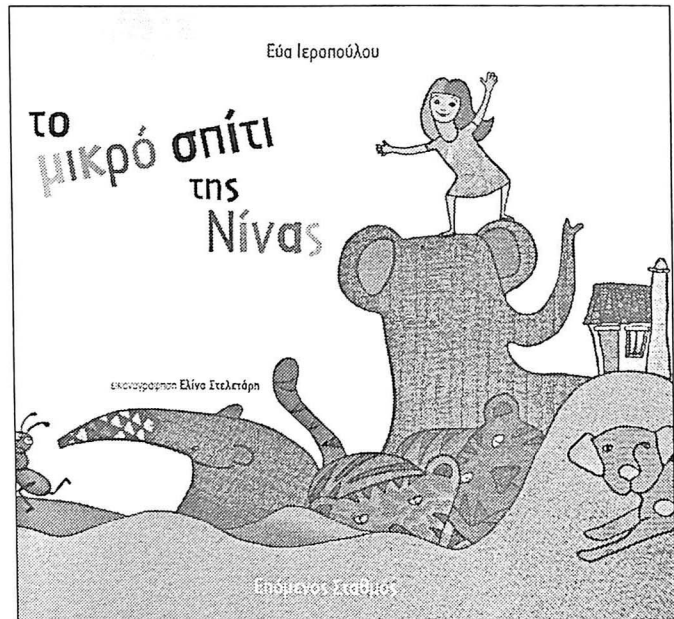
Βέβαια, τα παιδιά επίσης μαθαίνουν μέσα από τα παραμύθια της Ε. Ιεροπούλου ότι, όσο βοήθεια και να έχεις από τους άλλους, για κάποια θέματα, μόνος σου πρέπει να δράσεις για να βρεις λύσεις. Κάτι τέτοιο αντιλαμβανόμαστε μέσα από την περιπέτεια του Πανούλη στο παραμύθι «Ο άλλος μου εαυτός» αλλά και από την ιστορία στο παραμύθι «Το μικρό σπίτι της Νίνας».

Τα παραμύθια είναι σημαντικά διηγήματα στη ζωή των παιδιών. Οφείλουν να προσφέρουν στα παιδιά ψυχαγωγία, ευκαιρίες να αναπτύξουν την φαντασία τους, περιπέτειες, χρήσιμες «γνώσεις», και βέβαια οι ιστορίες να μην τους μπερδεύουν και τους δημιουργούν κούραση.

Τα παραμύθια της Εύας Ιεροπούλου, κάνουν ακριβώς αυτό που οφείλουν τα παραμύθια να κάνουν.

Τα γράφει με τέτοια σειρά και καθαρότητα, όπου ο αναγνώστης ταξιδεύει με τις εικόνες που δημιουργεί η ιστορία, έχει την αίσθηση της ελεγχόμενης περιπέτειας, παίρνει ερεθίσματα, δημιουργούνται συναισθήματα και προσφέρει πρακτικές γνώσεις.

Σας εύχομαι ένα ευχάριστο και φανταστικό ταξίδι μέσα από τα παραμύθια της Ένας Ιεροπούλου...

Τα καφενεία της Νάουσας ως κέντρα πορτιζμού και διασκέδασης (1900-1960)

Χρήστος Ζάβιος
Καθηγητής Φυσικής Αγωγής

Στις αρχές του 20ου αιώνα η Νάουσα είχε 12.000 κατοίκους, από τους οποίους οι 1500 ήσαν Οθωμανοί. Η γεωργία, το εμπόριο και η βιομηχανία βρίσκονταν στα χέρια των Ελλήνων. Η ανάπτυξη της βιοτεχνίας και του εμπορίου επιτάχυνε τις εξαγωγές στις χώρες της Βαλκανικής και της νοτίου Ελλάδος και οδήγησε την πόλη σταδιακά σε ανοδική πορεία. Το 1874 ιδρύεται το πρώτο βιομηχανικό εργοστάσιο και σύντομα ακολουθούν και άλλα. Διαμορφώνεται ο θεσμός του δημάρχου και από το 1857 η Νάουσα ψηφίζει τους πρώτους δημάρχους. Παράλληλα με την οικονομική ανάπτυξη της πόλης έχουμε μια εξίσου μεγάλη πνευματική και πολιτιστική ανάπτυξη.

Από τα μέσα του 19ου αιώνα έχουμε τη δημιουργία στη Νάουσα μιας σφύζουσας αστικής τάξης, η οποία εισάγει ήθη και αισθητικά πρότυπα από τη Θεσσαλονίκη και τα μεγάλα ευρωπαϊκά αστικά κέντρα. Ειδικά στα χρόνια του μεσοπολέμου, στην κοινωνική ζωή της πόλης κυριαρχεί η διασκέδαση ευρωπαϊκού τύπου.

Στις χοροεσπερίδες που διοργανώνονται κυριαρχούν το φοξ-τροτ, οι καδρίλιες, το βαλς, το τανγκό και άλλοι ευρωπαϊκοί χοροί. Μουσικοί θίασοι που παίζουν όπερες και οπερέτες επισκέπτονται συχνά τη Νάουσα. Πολλοί λαϊκοί οργανοπαίχτες περιλαμβάνουν στο ρεπερτόριό τους και κομμάτια από αγαπητές όπερες και οπερέτες, όπως ο Χορχόρ - Αγάς. Ακόμα και στους γάμους, οι λαϊκοί οργανοπαίχτες ενσωματώνουν στο ρεπερτόριό τους ρομάντζες και εμβατήρια από όπερες ή οπερέτες.

Τα καφενεία της Νάουσας εκτός από τον κλασικό τους ρόλο, λειτουργούσαν και ως πολυποίκιλοι πολιτιστικοί χώροι. Κάποιες φορές στηνόταν πάλκο και λειτουργούσαν ως κέντρα διασκέδασης, κάτι σαν τα καφέ αμάν, αλλά χωρίς να μπορούμε να τα χαρακτηρίσουμε έτσι. Εκεί γίνονταν οι χοροεσπερίδες, δίνονταν μουσικοθεατρικές παραστάσεις, έπαιζε ο βουβός κινηματογράφος και γίνονταν οι πολιτικές συγκεντρώσεις.

(Φωτ. Αρχείο Χρήστου Ζάλιου) Φωτ. 1. Το καφενείο «ΗΛΥΣΙΑ»

Μεγάλο καφενείο στη σημερινή πλατεία διοικητηρίου ήταν τα «**Ηλύσια**» του Δημ. Μπέρσου. Στο ισόγειο του Ξενοδοχείου «**Μέγας Αλέξανδρος**» των αδερφών Γρέζου υπήρχε το ζαχαροπλαστείο «**τα Διομήδεια**» του Διομήδη Φασούλα.

Υπήρχαν επίσης τα δύο μεγάλα για την εποχή ξενοδοχεία, το «**Εθνικόν**» των αδερφών Παπαφιλίππου και τα «**Ολύμπια**» των αδερφών Βανιανίδη, με τα εστιατόρια και τα καφενεία στο ισόγειο. Είχαν κήπους στο βάθος για το καλοκαίρι και ήταν υψηλής κατηγορίας για τα δεδομένα της εποχής.

(Φωτ. Αρχείο Χρήστου Ζάλιου) Φωτ. 2. Στο καφενείο Ολύμπια το 1958. Ανάμεσα στους μουσικούς διακρίνονται : ο Δημήτρης Λημναίος στο βιολί, ο Γιάννης Γκαντίδης στο ακορντεόν, ο Αντώνης Βελιγδένης στο σαξόφωνο, ο Δημήτρης Στόφας και ο Ορέστης στην κιθάρα

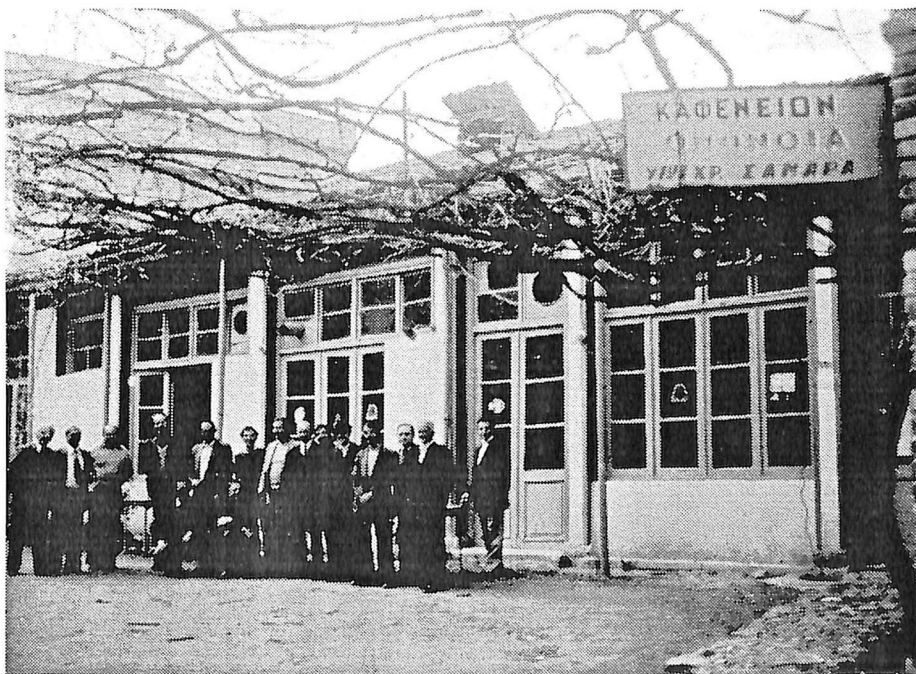
Υπήρχε ακόμη το καφενείο ο «**Παράδεισος**» του Δημ. Σούγκαρη. Στο καφενείο αυτό τις αποκριές, μαζεύονταν όλοι οι μουσικοί (ζουρνάδες, γκάνιντες, χάλκινα), γιατί εδώ κλείνονταν οι συμφωνίες για τα μπουλούκια. Στο καφενείο ο «**Παράδεισος**» ιδιοκτησίας της οικογένειας Κανδυλίδη ξεκίνησε να λειτουργεί θερινός κινηματογράφος. Ο κινηματογράφος αυτός λειτουργούσε όπως και το καφενείο ως επιχείρηση του Γεωργίου Σμέρνου με χειριστή αρχικά Ιταλό και κατόπιν Έλληνα στη συνέχεια πέρασε στους

αδερφούς Αγοραστού για να καταλήξει μόνο ως κινηματογράφος, στους αδερφούς Δάρη.

Το καφενείο των αδερφών Δημήτρη και Νικόλα Βαλταδώρου. Ο Άγγελος Βαλταδώρος περιγράφει το καφενείο της οικογένειάς του ως εξής : «Ήταν ένα μεγάλο καφενείο με την μεγάλη αίθουσα, τον μεγάλο μπουφέ, τα μαρμάρινα τραπέζια, τις γυριστές ψαθωτές τρυπητές καρέκλες, τους κατιφεδένιους καναπέδες, το μεγάλο χαλί στο κέντρο του δαπέδου και τις πελώριες λάμπες πετρελαίου, ένας εξοπλισμός φερμένος από την Βιέννη. Το καφενείο Βαλταδώρου ως μεγαλόπρεπο και αρχοντικό έζησε μέχρι το 1920 οπότε με την διχόνοια των αδερφών έκλεισε για να χτιστεί στο ένα τμήμα του το ξενοδοχείο του Δημήτρη Βαλταδώρου «ΣΜΥΡΝΗ» και στο άλλο το καφενείο του Νικόλα Βαλταδώρου».

Το καφενείο η «ΟΜΟΝΟΙΑ». Από τα λίγα καφενεία της επαρχίας με τόσο συνδεδεμένη την ύπαρξή τους με την πολιτική, πολιτιστική και κοινωνική ζωή μιας πόλης.

(Φωτ. Αρχείο Χρήστου Ζάλιου) Φωτ. 3. Το καφενείο ΟΜΟΝΟΙΑ

Από τα τραπέζια του πέρασαν προσωπικότητες, που έπαιξαν πρωταγωνιστικό ρόλο τοπικά και πανελλήνια, σε όλους τους τομείς της ζωής.

(Φωτ. Αρχείο Χρήστου Ζάλιου) Φωτ. 4. Το καφενείο «ΟΜΟΝΟΙΑ»

Η ΟΜΟΝΟΙΑ φτιάχτηκε στα χρόνια της τουρκοκρατίας. Η αίθουσα είχε ξύλινη δομή με καθρέφτες και μαρμαρίνα τραπέζια, έξω μεγάλο αυλόγυρο με κληματαριά, τσίγκινα τραπέζια, πολλές καρέκλες για συζήτηση και τάβλι.

(Φωτ. Αρχείο Χρήστου Ζάλιου) Φωτ. 5. Ο εξωτερικός χώρος του καφενείου «ΟΜΟΝΟΙΑ»

Από εδώ ξεκίνησε ο βουβός και μετέπειτα ο «ομιλών κινηματογράφος» των αδελφών Δάρη. Στα διαλείμματα των έργων βουβού κινηματογράφου που παίζονταν στην ΟΜΟΝΟΙΑ οι ορχήστρες των Άτσηδων έπαιζαν μελωδίες της «εύθυμης χήρας», της «πριγκίπισσας της τσάρδας», της «νυχτερίδας», της «χώρας του μειδιάματος».

(Φωτ. Αρχείο Χρήστου Ζάλιου) Φωτ. 6. Στο καφενείο «ΟΜΟΝΟΙΑ». Ορχήστρα με τους Θανάση Άτση και Γιάννη Γκαντίδη

Η ΟΜΟΝΟΙΑ ήταν και θεατρική σκηνή, εκεί έπαιζαν οι μελοδραματικοί και οπερετικοί θίασοι που επισκέπτονταν τη Νάουσα. Από αυτή πέρασαν διάφοροι θίασοι της πρόζας και του μουσικού στερεώματος καθώς και μεμονωμένοι καλλιτέχνες του πιάνου, του βιολιού και της κιθάρας. Αναφέρονται από τον Άγγελο Βαλταδώρο :

οι θίασοι Οικονόμου Παλαιολόγου, Χρυσοχόου, Αττίκ, ολόκληρη η τότε λυρική σκηνή με τον μαέστρο Καραλίββανο και πρωταγωνιστές στελέχη γνωστά έξω από τη χώρα μας όπως ο Μοσχονάς, ο Αγγελόπουλος, ο Καγκλιβέρας, ο Τσουμπής, ο Οικονομίδης.

(Φωτ. Αρχείο Χρήστου Ζάλιου) Φωτ. 7. Το καφενείο ΟΜΟΝΟΙΑ επί Ζ. Γουργουλιάτου

Στην ΟΜΟΝΟΙΑ του Ζαφειράκη Γουργουλιάτου, γίνονταν οι χοροεσπερίδες για την καλή κοινωνία της Βέροιας και της Νάουσας, καθώς και οι συναυλίες του συλλόγου φιλοπροόδων Ναούσης η «Αθηνά».

Σχετικές ανακοινώσεις για χοροεσπερίδες της εποχής εκείνης διαβάζουμε στην τοπική εφημερίδα της Βέροιας «ΑΣΤΗΡ»

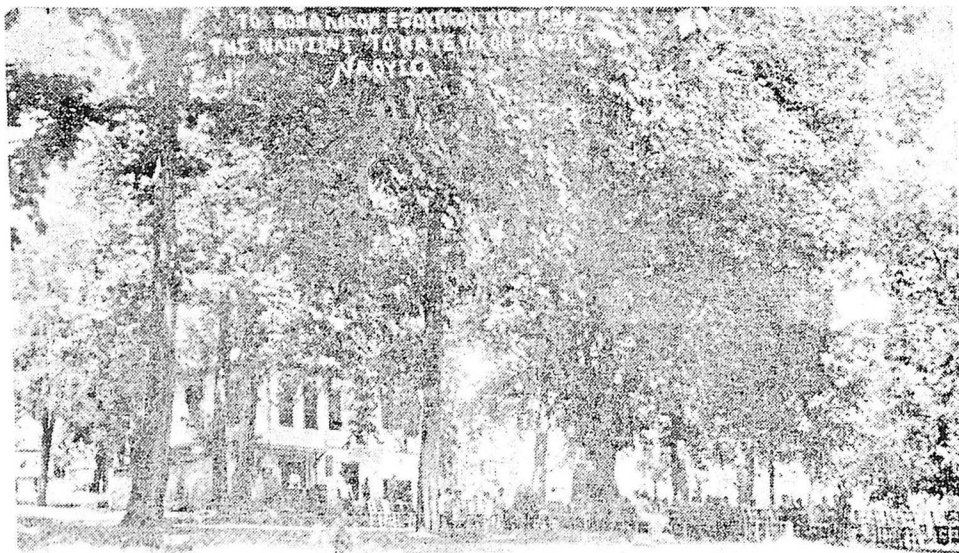
*ΑΣΤΗΡ Βερροίας, Κυριακή 2-1-1927, τη Δευτέρα 27 Δεκεμβρίου 1927 στη Νάουσα στην αίθουσα του καφενείου **Ομόνοια**, εδόθη μουσικοθεατρική παράσταση από το σύλλογο φιλοπροόδων Νέων Ναούσης «η Αθηνά».*

*ΑΣΤΗΡ Βερροίας, 31-7-1927, Την παρελθούσα Κυριακή 24-7-1927 στη Νάουσα στην αίθουσα του καφενείου «**Ομόνοια**» εδόθη μουσικοθεατρική παράσταση από το σύλλογο Φιλοπροόδων Νέων Ναούσης «η Αθηνά». Την παράσταση ετίμησαν ο Δήμαρχος, οι πολιτικές και αστυνομικές αρχές και πλήθος κόσμου.*

*ΑΣΤΗΡ Βέρροιας, 25-11-1931, το Σάββατο 21-11-1931 στη Νάουσα εδόθη υπό του φιλοπροόδου συλλόγου νέων Ναούσης «η Αθηνά» στην αίθουσα της **Ομόνοιας** μεγάλη χοροεσπερίδα, η οποία εστέφθη από πλήρους επιτυχίας.*

Το «Κιόσκι»

Το Κιόσκι στα χρόνια του μεσοπολέμου υπήρξε ένα και μοναδικό. Κατά διαστήματα λειτουργούσαν και άλλα εξοχικά κέντρα μικρής όμως εμβέλειας, όπως του «Σαρίφη», του «Μουσταφά», του «Κωστή Δημούλα» και του «Μήττα».

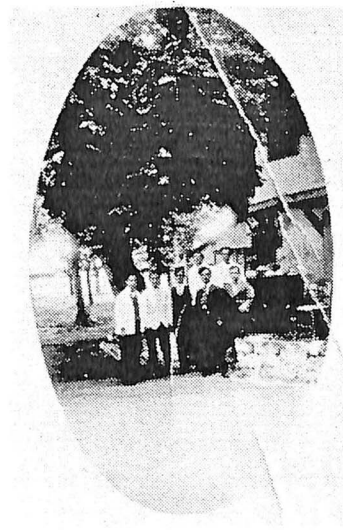
(Φωτ. Αρχείο Χρήστου Ζάλιου) Φωτ. 8. Το παλιό «ΚΙΟΣΚΙ»

Αλλά το παλιό Κιόσκι που το ονόμαζαν και Πλατεία Ηρώων ή το Εξοχικόν Κέντρον, ήταν κάτι το εξαιρετικό που άφησε εποχή. Ήταν κάτι μεταξύ της «Οάσεως» και της «Αίγλης» των Αθηνών και του «Λευκού Πύργου» της Θεσσαλονίκης. Τα περισσότερα από τα θεάματα που περνούσαν από αυτά τα κέντρα, τελικά περνούσαν και από το Κιόσκι. Έχουν περάσει αξιόλογες ορχήστρες ξένες και ντόπιες, τραγουδιστές του κλασικού και ελαφρού τραγουδιού, όπως ο Μοσχονάς, ο Γιαννόπουλος, ο Οικονομίδης, ο Τσουμπής, η Δανάη και η Μένδρη.

(Φωτ. Αρχείο Χρήστου Ζάλιου) Φωτ. 9. Το Κιόσκι το 1926 υπό τη διεύθυνση του Δημήτρη Κουρμούλη

Το κιόσκι διηύθυναν πολλοί επιχειρηματίες και μεταξύ αυτών ήταν: ο Γ. Κατής σε συνεργασία με το Μήττα, ο Κώστας Γρέζιος, ο Τ. Τσιώμος, ο Δημήτρης Κουρμούλης.

(Φωτ. Αρχείο Χρήστου Ζάλιου)
Φωτ. 10. Το Κιόσκι υπό τη διεύθυνση
του Τάκη Δάρη

Όμως το μεγαλύτερο χρονικό διάστημα που άφησε και τη σφραγίδα, το διηύθυνε ο Τάκης Δάρης. Στο παλιό Κιόσκι την περίοδο του μεσοπολέμου όταν λειτουργούσε ως επιχείρηση του Τάκη Δάρη, είχε δημιουργηθεί ένας μουσικός κύκλος που αποτελούνταν από τον Απόστολο Κοϊμτζή (δάσκαλο του ωδείου), το Μιχάλη Κοφινά (δάσκαλο της φιλαρμονικής «Αθηνά»), το θαυμάσιο κορνετίστα Θανάση Άτση, το δάσκαλο του Ωδείου Νάουσας Δημήτρη Βαρβέρη, το σαξοφωνίστα Αντώνη Βελιγδένη (μαέστρο για κάποια περίοδο στις φιλαρμονικές «Αθηνά» και «Εριολάν») και τον Αριστοτέλη Καζαντζή μετέπειτα διευθυντή όλων των στρατιωτικών φιλαρμονικών της Ελλάδας.

Βιβλιογραφία

- Βαλταδώρος Δημ. Άγγελος, *Αναμνήσεις*, Νάουσα Απρίλιος 1996.
Γκούτας Φ. Αχιλλέας, *Η Νάουσα στον 19ο αιώνα*, Θεσσαλονίκη 1999.
Ζάλιος Χρήστος, *Η φιλαρμονική του Συλλόγου Φιλοπροόδων Ναούσης «Η Αθηνά» 1924-1940*, εφ. ΛΑΟΣ Βέροιας 31-10-2004.
Ζάλιος Χρήστος, *Φιλαρμονική Εταιρεία Ναούσης*, εκδ. Φιλαρμονικής Εταιρείας Ναούσης, Νάουσα 2005.
Μισυρλής Δημήτριος, *Η συμμετοχή της Μακεδονίας εις τον υπέρ της ελευθερίας των Ελλήνων ιερών αγώνα του 1821*, Διάλεξις γενομένη τη 29^η Μαρτίου 1937.
Εφημερίς ΑΣΤΗΡ Βερροίας, 2-1-1927
Εφημερίς ΑΣΤΗΡ Βερροίας, 31-7-1927
Εφημερίς ΑΣΤΗΡ Βέρροιας, 25-11-1931
Εφημερίς ΑΣΤΗΡ Βέρροιας, 3-2-1932
Εφημερίς ΑΣΤΗΡ Βέρροιας, 18-1-1933
Εφημερίς ΑΣΤΗΡ Βέρροιας, 21-2-1934

Πληροφορίες και φωτογραφικό υλικό έδωσαν οι παρακάτω Ναουσαίοι :

- Κουρμούλης Πάνος (γεν. 1928)
Σαμαράς Γιάννης (γεν. 1938)
Δάρης Πέτρος (γεν. 1944)
Γκαντίδης Γιάννης (γεν. 1927)
Άτσης Αθ. Δημήτρης (γεν. 1931)
Άτσης Γ. Δημήτρης (γεν. 1932)
Χωνός Αλέκος (γεν. 1911)
Μπιλιούρης Σπύρος (γεν. 1938)
Προβατένος Γιάννης (γεν. 1914)
Τσέπουρας Νικόλαος (γεν. 1916)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΛΟΚΡΑΤΑΣ

(1589 - 17ος αι.)

*ένας άγνωστος λόγιος από τη Βέροια**

Η εκκλησία του Αγ. Αθανασίου και
αριστερά μια πτέρυγα του Ελληνικού
Κολλεγίου στη Ρώμη (από χειρόγραφο)

Ζαχαρίας Τσιρπανλής
Ιστορικός

Για τους Μακεδόνες λογίους της μεταβυζαντινής εποχής δεν έχει γίνει ακόμη ειδική έρευνα, ούτε και συστηματική ή τουλάχιστο απλή - σε γενικές γραμμές - παρουσίασή τους. Μια τέτοια εργασία θα αποκάλυπτε το πνευματικό δυναμικό της τουρκοκρατούμενης Μακεδονίας, αν παρακολουθούσε τη δράση των λογίων, μέσα στον τόπο τους, ή τις μεταμορφωτικές σχέσεις της με τη Δύση, εφόσον πραγματευόταν τη ζωή και το έργο των Μακεδόνων που βρίσκονταν στην ελεύθερη Ευρώπη. Μικρή συμβολή στην ευρύτερη αυτή σύνθεση για τη μεταβυζαντινή μακεδονική προσωπογραφία ας θεωρηθεί η μελέτη που ακολουθεί.

Πληροφορίες για τον Κωνσταντίνο Καλοκρατά σε εκδομένες πηγές δεν επισημάναμε άλλες από εκείνες μόνο που ο Λέων Αλλάτιος μας έχει αφήσει. Συγκεκριμένα στο έργο του *De Ecclesiae Occidentalis atque Orientalis perpetua consensione, Coloniae Agrippinae 1648*, στήλη 996, αναφέρει

ότι ο *Constantinus Callocrates Thessalonicensis*, μαθητής του Ελληνικού Κολλεγίου Ρώμης, διακρίνεται, όπως και άλλοι μαθητές του ίδιου ιδρύματος, για τη διάδοση των απόψεων της Καθολικής Εκκλησίας¹. Πέρα από την απλή αυτή μαρτυρία άλλη δεν έχω συναντήσει γι αυτόν. Ανέκδοτες ωστόσο πηγές μας προσφέρουν ειδήσεις ως ένα σημείο ικανοποιητικές για να σχηματίσουμε κάποια ιδέα σχετικά με το πρόσωπο του Μακεδόνα μαθητή του Κολλεγίου του Αγίου Αθανασίου, τη θέση του μέσα στο περιβάλλον που ζει και τη δραστηριότητά του. Έτσι από τον κατάλογο πρώτα πρώτα των μαθητών του γνωστού Κολλεγίου πληροφορούμεθα ότι ο *Constantino Calocrata*² είναι *Thesalinicense*

* ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ, τομ. 19ος σελ. 266 - 276, 1969 (αναδημοσίευση)

1. Από τον Αλλάτιο αντλεί την πληροφορία αυτή και ο E. Le g r a n d, *Bibliographic Hellenique*, 17ος αι., τ. 3, Paris 1985, σ. 142.

2. Οι πηγές μας παραδίδουν το επώνυμό του γραμμένο, στα ιταλικά ή λατινικά μόνο, τότε με ένα I και άλλοτε με δύο (βλ. πιο κάτω). Η αναλλαγή αυτή ίσως να είναι τυχαίως όμως να γίνεται και σκόπιμα, ανάλογα με εκείνο που θα ήθελε να υποδηλώσει, ο καθένας (δηλ. Καλλοκράτης - ο εγκρατής του κάλλους, ο ωραίος Καλοκράτης = ο εγκρατής του καλού, ο καλός). Υπογραφή του ίδιου δεν συνήνησα. Μεταγράφοντας το επώνυμο στα ελληνικά ακολουθώ την απλούστερη γραφή. Επίσης προτιμώ να τον ονομάσω Καλοκρατά (και όχι Καλοκράτη), γιατί από επιγραφή του έτους 1566 σε εκκλησία της Βεροίας μνημονεύεται εντόπιος άρχοντας με το όνομα Κομνηνός Καλοκρατάς : βλ. Σωφρονίου Σταμούλη, Συμβολή εις τον κατάλογον των εποισκόπων Βεροίας και Ναούσης, «Επετηρίς του Μεσαιωνικού Αρχείου» 12 (1962), σ. 50. Βλ. επίσης Αποστ. Ε. Βακαλοπούλου, Ιστορία της Μακεδονίας 1354 - 1833, Θεσσαλονίκη 1969, σ. 129, και Γεωργίου Χ. Χιονίδη, Ιστορία της Βέροιας, τ. 2, Θεσσαλονίκη 1970, σ. 122 - 123.

da Veria³, ηλικίας 11 ετών, υγίης, ότι παρακολουθεί μαθήματα γραμματικής και ότι μπήκε στο Κολλέγιο στις 10 Οκτωβρίου 1600⁴. Από τα στοιχεία αυτά προκύπτει ότι ο Καλοκρατάς γεννήθηκε στη Βέροια γύρω στα 1589, μια που το 1600 ήταν 11 ετών.

Η παρουσία του νεαρού Βεριώτη στο πνευματικό ίδρυμα της Καθολικής Εκκλησίας είναι αισθητή, σύμφωνα με άλλες πηγές. Έτσι στα Πρακτικά του συνδέσμου που είχαν ιδρύσει στις 2 Φεβρουαρίου 1592 οι σπουδαστές του Ελληνικού Κολλεγίου με την επωνυμία «Αδελφότης της Κοιμήσεως της Θεοτόκου» (Congregatio Beatae Mariae Virginis Assumptae)⁵ σημειώνουμε την εμφάνιση του Καλοκρατά ως μέλους της Αδελφότητας από τις 20 Σεπτεμβρίου 1609, δηλ. σε ηλικία περίπου 20 ετών. Την ίδια ημέρα είχαν γίνει δεκτοί στην οργάνωση αυτή και δύο άλλοι μαθητές του Κολλεγίου, ο Φραγκίσκος Αρκούδιος και ο Don Angelus Felix⁶. Στην αμέσως επόμενη συνεδρίαση της Αδελφότητας, την 26 Δεκεμβρίου 1609, βλέπουμε ότι ο Constantinus Calocrates εξελέγη lector⁷. Τέλος από την ίδια πηγή έχουμε την ειδηση ότι ο Constanstinus Calocrates, Thessalonicensis, 1610, 30 junii Calocrates discessit⁸. Η αποχώρηση από την Αδελφότητα εσήμαινε και έξοδο από το Κολλέγιο. Η φοίτηση επομένως του Καλοκρατά στη Σχολή του Αγίου Αθανασίου κράτησε δέκα χρόνια, από το 1600 ως το 1610, μαρτυρία που διασταυρώνεται και από αλλού, όπως θα δούμε πιο κάτω.

Οι παραπάνω πληροφορίες είναι βέβαια χρήσιμες για μια απλή γνωριμία ενός Έλληνα σπουδαστή στη Ρώμη κατά τις αρχές του 17ου αι., δεν προσφέρουν όμως κάτι το σημαντικό για την αξία του προσώπου. Φαίνεται ωστόσο ότι ο Καλοκρατάς δεν στάθηκε ένας τυχαίος μαθητής. Από την αφάνεια έρχεται στο προσκήνιο του μερικού έστω ενδιαφέροντος τόσο για τον ιστορικό όσο και για τον φιλόλογο, χάρη κυρίως στη στενή και επιστήθια φιλία του με τον περίφημο Χιώτη σοφό Λέοντα Αλλάτιο. Συμβαίνει την ίδια εποχή κι οι δυό να φοιτούν στο Κολλέγιο του Αγίου Αθανασίου. Είναι γνωστό ότι ο Αλλάτιος έγινε δεκτός στο Κολλέγιο την 18 Οκτωβρίου 1600, σε ηλικία 12 ετών⁹, και απεφοίτησε την 9 Μαρτίου 1610¹⁰, ενώ από τη Ρώμη ανεχώρησε στις 24 Απριλίου 1610¹¹. Ο χρόνος δηλ. των σπουδών Αλλάτιου και Καλοκρατά μέσα στο Κολλέγιο συμπίπτει με διαφορά μόνο ορισμένων ημερών.

Κατά τη διάρκεια λοιπόν των 10 περίπου χρόνια που μαθητεύουν κάτω από την ίδια στέγη οι δύο μικροί συνομήλικοι Έλληνες συχνά κάνουν παρέα, συζητούν για διάφορα ζητήματα και ιδίως παραβγαίνουν στην αυτοσχέδια σύνθεση και απαγγελία ποιημάτων σε αρχαία ελληνική γλώσσα και μέτρα (σε δακτυλικό εξάμετρο, ελεγεία και ιαμβικό τρίμετρο).

3. Ο τοπικός αυτός προσδιορισμός δηλώνει φυσικά την γενέτειρα, αλλά και τη μεγαλύτερη και γνωστότερη κοντινή πόλη, η οποία και τονίζεται ιδιαίτερα. Έτσι εξηγείται γιατί στις άλλες πηγές που χρησιμοποιούμε (εκτός από εκείνη του Χρονικού των μαθητών του Ελλ. Κολλεγίου, βλ. προς το τέλος της μελέτης) αναφέρεται ο Καλοκρατάς μόνο ως Θεσσαλονικεύς. Παρόμοια περίπτωση, την ίδια εποχή, παρατηρούμε και για τον γνωστό Βεριώτη επίσης λόγιο Ιωάννη Κωτούνιο, ο οποίος σε έγγραφο του 127 μνημονεύεται ως nobile di Tessalónica (βλ. Legrand, ε.α., σ. 391). Οι ακριβείς γεωγραφικές ενδείξεις για τα χρόνια εκείνα, αφού μάλιστα δεν γράφονται από τους άμεσα ενδιαφερόμενους, είναι πολύ σπάνιες.

4. Βλ. Archivio del Pontificio Collegio Greco (στο εξής ACGr, τομ. 22 (παλαιός αριθ.12), φ. 120° - 121°: Costantino Calocrata. Thesalonicense da Veria. D' anni 11. Grammatico. Sano Adì 10 di ottobre 1600. Οι πληροφορίες αυτές αντιστοιχούν στις ακόλουθες στήλες του καταλόγου (οι οποίες σημειώνονται για τελευταία φορά στο φ. 118° - 119°): Nomen. Patria. Etas. Studia. Sanitas. Tempus collegii. Οι στήλες Professio et status και discessus που αναφέρονται αντίστοιχα στον εκκλησιαστικό τίτλο ή αξίωμα του μαθητή και στη χρονολογία που φεύγει από το Κολλέγιο (με σχετική δικαιολογία και άλλες ειδήσεις είναι κενές για τον Καλοκρατά. Ενωείται ότι οι σπουδές του δεν περιορίστηκαν στη γραμματική κατά τη δεκαετή φοίτησή του (βλ. πιο κάτω).

5. Το χειρόγραφο άλλοτε ανήκε στο Αρχείο του Ελλ. Κολλεγίου (κωδικας υπ' αριθμ.18) και εκεί το βρήκε και το συμβουλευτήκε πρώτος ο E. Legrand, ε.α., σ. 515 - 530. Σήμερα υπάρχει στην *Curia provinciale della Compagnia di Gesu - Roma*, cod. no 38, απ όπου το χρησιμοποίησε τελευταία για βιογραφικά στοιχεία του Θεοφίλου Κορυδαλλέως ο C I. Tsourkas, *Les anees d' etudes de Theophile Corydalee au College Grec de Rome (1604 - 1608)*, «Balkan Studies» 8 (1967), σ. 115 - 122.

6. *Curia prov. Compagnia Gesu-Roma*, cod. 38, φ. 27r: Die 20 septembris D(on) Angelus Felix, Franciscus Arcudius et Constantinus Calocrates a 2. Congregatione ad primariam gradum fecit (διάβ. fecerunt). Για τον Φρ. Αρκούδιο βλ. Legrand, ε.α., σ. 523. Σχετικά με την Αδελφότητα αυτή, η οποία, όπως φαίνεται και από το παρατιθέμενο απόσπασμα, διεκρίνετο σε δεύτερη και πρώτη βαθμίδα, βλ. Ρεϋμόνδου Νετζχάμμερ, *Το Ελληνικόν Κολλέγιον εν Ρώμη*, ΔΙΕΕ 9 (1926), σ. 654-655 όπου και η μαρτυρία ότι οι τόμοι των Πρακτικών της Αδελφότητας είχαν εξαφανισθεί από το Κολλέγιο λίγα χρόνια πριν, δηλ. πριν από το 1905, οπότε γράφει ο συγγρ.).

7. *Curia prov. Comp. Gesu - Roma*, cod. 38, φ. 27°.

8. Αυτόθι, φ. 28°.

9. Βλ. Legrand, *Bibliographie Hellenique*, 17ος αι., τόμ. 5, Paris 1903, σ. 239.

10. Βλ. Legrand, B. H. 17ος αι., τομ.3, σ. 437.

11. Legrand, ε.α., σ. 529 -530, όπου η ημερομηνία 14 aprilis πρέπει να διορθωθεί σε 24 aprilis κατά την μαρτυρία του κώδικα υπ' αριθ. 38 της *Curia prov. Comp. Gesu - Roma*, φ. 27°.

Οι μαρτυρίες προέρχονται από τον ίδιο τον Αλλάτιο, όπως τις διακρίνουμε στις ενδιαφέρουσες αναμνήσεις του από την παραμονή του ως μαθητή στο Ελληνικό Κολλέγιο. Το έργο αυτό του Αλλάτιου (γραμμένο στα ιταλικά της εποχής του), ανέκδοτο ακόμη¹², είναι βασικό τόσο για την πληρέστερη βιογράφηση του Χιώτη λογίου¹³, όσο και για την ιστορία των μαθητών του Κολλεγίου γύρω στα 1600-1610. Το απόσπασμα που αναφέρεται στον Καλοκρατά και στις σχέσεις του με τον Αλλάτιο είναι το ακόλουθο:

‘Nel verso greco, mentre si componeva a` concorrenza, non v’ era dubio che il premio fosse di L<sup>14</sup>. o d’ un ` altro suo condiscipolo chiamato Francesco Trini¹⁵ d’ Athene, quale poi uscito dal Collegio hebbe della scola greca il lettorato in Pisa, dove esso mori, lasciando del tutto suo havere herede il Collegio. E molte volte, mentre si concorreva nelle compositioni, si ammettevano tutti gli altri, fuori che L., quale veniva escluso per esser certi che il premio sarebbe stato suo, et che quelli si sariano faticati in damo¹⁶. Concorreva ancora con lui Constantino Callocrate da Thessalonica, il quale nel fare i verci era unico, con una facilità grande e prontezza, il quale piu volte contrastava nelli parlari famigliari in proporre e rispondere di tutto quello che se gli occorreva in versi o eroici o elegiaci o iambi, al quale L. s’ obbligava di rispondergli in quell’ istesso tenore che esso proponeva, et all’incontro rispondesse a quanto proponeva L., e molte volte superava quello, molte volte questo, secondo il giuditio di quelli che come giudici assistevano¹⁷.

Ο Καλοκρατάς λοιπόν, σύμφωνα με το κείμενο αυτό, ήταν ένας νέος με εξαιρετική ευφυΐα και ετοιμότητα, με ικανότητα καταπληκτική στο να συνθέτει ποιήματα σε αρχαία ελληνική και μοναδικός, αν εξαιρέσουμε τον Φραγκίσκο Τρίμη, για να συναγωνισθεί με επιτυχία στον ποιητικό διαγωνισμό τον Αλλάτιο. Καθώς μάλιστα ο τελευταίος αυτός μας διαβεβαιώνει τα παραπάνω, η μαρτυρία, νομίζω, όχι μόνο είναι αξιόπιστη, αλλά αποκτά και ιδιαίτερη βαρύτητα, αφού η αναγνώριση προέρχεται από ανταγωνιστή.

Μια απόδειξη εξάλλου της πνευματικής ικανότητας και ιδιαίτερα της ποιοτικής δεξιότητας του Καλοκρατά, ενώ ακόμη βρίσκεται στο Κολλέγιο, μας δίνει το μοναδικό και ανέκδοτο, απ’ όσο ξέρω, φιλολογικό του έργο που έτυχε να συναντήσω μέσα σ’ έναν από τους 236 κώδικες¹⁸ του *Fondo Allacci* της βιβλιοθήκης *Vallcelliana* της Ρώμης. Συγκεκριμένα στον κώδικα υπ’ αριθμ. LXXXIII, στο φ. 138¹⁹ της συνοψίζεται ένα ηρωελεγείο 27 στίχων (στα ελληνικά) γραμμένο από το χέρι του Καλοκρατά. Αντίγραφο του ποιήματος αρκετά καθαρό, με μερικά μόνο λάθη του αντιγραφέα, υπάρχει στο φ. 137²⁰ του ίδιου κωδικα²⁰. Ο συνθέτης απευθύνει το έργο του, σαν ένα είδος επιστολής με χρονολογία 7

12. Το χειρόγραφο (σε αντίγραφο) σώζεται στο ACGr, τόμ. 43A (Miscellanea), στα φφ. 1^ο - 16^ο. Σ’ αυτό διακρίνονται διορθώσεις από το χέρι του Αλλάτιου. Δεύτερο αντίγραφο, νεώτερο από το πρώτο, απόκειται στην *Biblioteca Vallcelliana* - Fondo Allacci, τόμ. LXXXIII, φ. 75^ο - 91^ο. Επιχειρήθηκε η έκδοση του έργου αυτού του Αλλάτιου από τον P. Cipriano Vagaggini, Leone Allazio. *Ricordi degli anni passati al Collegio Greco (1600 -1610)*, «Σύνδεσμος» (Gennaio 1939, Roma), σ. 23-25, σύμφωνα με το χφ. του ACGr. Η μελέτη όμως δεν συνεχίστηκε. Σ’ αυτήν εκδόθηκαν από το χφ. τα φφ. 1^ο - 2^ο. Πβλ. Και όσα σημειώνει για τα δυο χειρόγραφα ο Cirillo Korolevskij, *Les premiers temps de l’histoire du College Grec de Rome (1576-1622)*, «*Stoudion*» 3 (1926), αριθ. 3, σ. 87-88. Όπως με πληροφόρησε τελευταία ο διευθυντής του Ελληνικού Κολλεγίου π. Olivier Raquez O.S.B., την έκδοση των αναμνήσεων του Αλλάτιου έχει αναλάβει ο ιστοριοδίφης της Χίου Φίλιππος Αργέντης.

13. Είναι γνωστό ότι δεν έχουμε ακόμη πλήρη βιογραφία του Αλλάτιου : βλ. το πιο πρόσφατο βιογραφικό σχέδιασμα γι αυτόν και τη σχετική βιβλιογραφία στην Carmela Jacono, *Bibliografia di Leone Allacci (1588-1669)*, Palermo 1962 (*Quaderni dell’ Istituto di filologia greca della Universita di Palermo*, no 2), σ. 43-55. (Η μελέτη δημοσιεύτηκε στα *Atti della Accademia di scienze, lettere e arti di Palermo*, serie IV, vol. XX, parte seconda: Lettere. Anno accademico 1960-61, Palermo 1962, σ. 155-203).

14. Σημαίνει Leone (δηλ. ο Λέων Αλλάτιος). Πρόκειται για βραχυγραφία που συναντάται συχνά στο χφ. Ο συγγραφέας εκφράζεται σε τρίτο πρόσωπο εδώ.

15. Για τον Αθηναίο Φραγκίσκο Τρίμη (1583-1627) βλ. βιογραφικά του Legrand, BH, 17ος αι., τόμ. 3, σ. 160-164.

16. Διάβαζε ορθότερα *dame*.

17. ACGr, τ. 43A, φ. 43^ο, -5^ο.

18. Βλ. γι αυτούς στου E. Martini, *Catalogo di manoscritti greci esistenti nelle biblioteche italiane*, τόμ. 2 Milano 1902, σ. 201-233, όπου περιγράφονται λίγοι μόνο κώδικες. Πβλ. και Θωμά Παπαδοπούλου, Αι «*Carte Allacciane*», «*Παρνασσός*» 5 (1963) σ. 35-42.

19. Για την ακρίβεια, στην επιφάνεια του φύλλου αυτού κόλλησε ο κωδιογράφος το τεμάχιο του χαρτιού στο οποίο είχε γράψει το ποίημά του ο Καλοκρατάς. Το κάτω μέρος του τεμαχίου αυτού δεν είναι κολλημένο, γιατί στην πίσω όψη του σημείωσε ο αποστολέας το όνομα και τη διεύθυνση του παραλήπτη (βλ. πιο κάτω).

20. Ας σημειωθεί ότι ο κώδικας αυτός, ο οποίος δεν περιγράφεται από τον E. Martini, περιέχει (από το φ. 141^ο - 3103^ο) πολλές ωδές, επιγράμματα κλπ. στα λατινικά κυρίως, προς τιμήν του Αλλάτιου, τα οποία γράφτηκαν από φίλους του Ιταλούς ή Γερμανούς λόγιους. Διακρίνουμε ακόμη λατινικά επιγράμματα και του Έλληνα Ιωάννου Ροδίου (στο φ. 161^ο, 163^ο, 267^ο). Πβλ. και Leonis Allatii, *Apes Urbanae, Romae* 1633, σ. 271-272.

Μαΐου 1610, στον μεγάλο φίλο του Λέοντα Αλλάτιο. Από το περιεχόμενο του ποιήματος, καθώς και από τη διεύθυνση του παραλήπτη, προκύπτει ότι ο Αλλάτιος βρίσκεται στη Νεάπολη, στη συνοικία των Ελλήνων. Επομένως ένας από τους πρώτους τουλάχιστο σταθμούς στο ταξίδι του Αλλάτιου, μετά την αναχώρησή του από τη Ρώμη στις 24 Απριλίου 1610, όπως είδαμε, ήταν η Νεάπολη.

Το ταξίδι αυτό του Χιώτη λογίου και μάλιστα η παρουσία του στην ανθηρή ελληνική παροικία της Νεάπολης μας γίνονται γνωστά για πρώτη φορά²¹ τώρα από το ποίημα του Καλοκρατά. Πόσο καιρό εκεί και με τι ασχολήθηκε ο Αλλάτιος δεν γνωρίζουμε. Χαρακτηριστική όμως είναι η πληροφορία από τον στ. 2-3 του ποιήματος ότι ο Αλλάτιος στη Νεάπολη έγινε «νέον φέγγος» και πρόσφατος χάρις».

Όλο το ποίημα είναι ένας ύμνος προς τον Αλλάτιο. Ο Καλοκρατάς θυμάται την τόσο εκάριστη παρέα μαζί του και αισθάνεται βαθειά θλίψη για τον χωρισμό. Αξίζει να προσθέσω ολόκληρο το κείμενο από το πρώτοτυπο (φ. 138^ο του κώδ. LXXXIII, *Fondo Allacci της Vallicelliana*), προσθέτοντας μερικές επεξηγηματικές σημειώσεις²². Διατηρώ την ορθογραφία και διορθώνω τη στίξη:

Ω τέκος Απόλλωνος εμήν μη μούσαν ελέγχοις.

Χαίροις Παρθενόνης ἐνί τέρμασιν οι γαρ εὐτύχης
άρτι νέον φέγγος, πρόσφατος ἄρτι χάρις.

5 Χαίροις ἢ περί γαίαν ἀλήμονα ταρσόν ἐλίσσων·
ση γαρ ὑπέρ γαίης πασιμέλουσα πάτος·
χαίροις ἢ περί πόντον ἀλίπλανος, ἀβάλε πάτρης
τέρματα σης λεύσεις ἐκτός ὅλων ἀχέων.
Αλλά τίη τάδε πάντα διέδραμον; Ὕμνοι ἀνάγκης!
Ἡλίκον ἄλγος ἐμοί σος τελέθῃσι δρόμος!

10 Εὔτε σύ τήδε πέλεσκες, ιη, περιώσιον ἡδος
ἄμμι τεοῖσι φίλοις, ὦ γλυκερῶν ἐπέων·
εὔτε σύ σοῖς ἐτάροισι συνέστιος ἄμμι συνήντας,
ὦ τρυφερῆς ζωῆς, ὦ γλυκέος βίотου·
εὔτε, λέων ἀδάμαστε, πολίλλυτον ἐπλεκες εἶδος
15 εἶδεσι σοῖο φίλων, ὦ βαλίων χαρίτων.
Αλλ' ὦμοι, τάδε πάντα παρήλυθεν, ἡνίκα Ρώμης
ωχέτ' ἀπαί πυλαίων τοσσατίων ο πόρμος.

Ορφεύς θήρας ἐπειθε, λυρόκτυπον ἦχον ἀράσσω·
ψευδακλέης δε ὕρης παίγνια κείνα πέλεν

20 Ορφέα τις σε φάτιξεν; Εμός δαφναῖος Απόλλων
σοῖσιν ἔχευσε τόσην φρεσσί πάροιθε χάριν.
Δεύρο, λύρην σύ τίταινε, το χαλκεοκάρδιον ἦτορ
μεῖλικον εἰ τεύξαις κρούμασιν ἡδυτέροις·
σῆς κιθάρης πατάγοισιν ἐμόν πειθήμονα ρέξαις
25 θυμόν σοῖσι δρόμοις σύνδρομον οἶα φίλον.

Στερρός επωνυμῆ τάδε κύδει πέμψε λεόντων·
και φίλος οἶα φίλω φίλτατον ἦκεν ἔπος.

21. Ο Αλλάτιος, κατά τους βιογράφους του, μετά την αποφοίτησή του από το Ελληνικό Κολλέγιο πήγε στη Μεσσήνη, για να επιστρέψει απ' εκεί στην πατρίδα του τη Χίο. Προτού αναχωρήσει όμως τον συνάντησε ο πατριώτης του επίσκοπος της Anglona Bernardo Giustiniani, ο οποίος τον προσέλαβε γενικό του βικάριο: βλ. Stephani Gradi, Leonis Allatii vita, δημοσιευμένη στου A. Mai, Nova Patrum Bibliotheca, τόμ. 6, pars secunda, Romae 1853, σ. X. Πβλ. και Jacopo, e.a., σ. 45. Πριν βέβαια από τα γεγονότα αυτά πρέπει να τοποθετήσουμε το ταξίδι και την παραμονή του Αλλάτιου στη Νεάπολη.
22. Στην πληρέστερη κατανόηση του κειμένου αυτού με βοήθησε ο φίλος καθηγητής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Δημήτριος Λυπουρλής, προς τον οποίον εκφράζω και από εδώ τις θερμές μου ευχαριστίες.

Στο τέλος του στίχου 25 σημειώθηκε: 7 di Maggio 1610 (από το χέρι του Καλοκρατά). Στο τέλος εξάλλου του ποιήματος γράφτηκε: Constantinus Callocrates, Thessalonicensis. Προστέθηκε όμως ένα παραπεμπτικό σημάδι που ανταποκρίνεται στην πίσω όψη του τεμαχίου του χαρτιού του κολλημένου στην επιφάνεια του φ. 138^r. Εδώ γράφτηκε: era scritto di Allazio (γραμμένο από τρίτο χέρι). Δηλ. ο Αλλάτιος πρόσθεσε το όνομα του συνθέτη. Στην πίσω όψη επίσης ο Καλοκρατάς έγραψε το όνομα και τη διεύθυνση του παραλήπτη:

Al molt' Ill (ust) re S (igmo)r mio et P(at)ron Col (endissi)mo
Il S (igmo)r Dottor Leone Allatio
Nella contrada de' Greci A Napoli

Σημειώσεις

1. Ο ποιητής ονομάζει τον Αλλάτιο παιδί του Απόλλωνος και τον παρακαλεί να μην ελέγξει (διάβ. Στο κείμενο: μη μούσαν ελέγξεις), να μη κατακρίνει το ποίημά του. Είναι γνωστό ότι ο Αλλάτιος επεδόθη και σε σύνθεση ποιητικών έργων: βλ. Vincenzo Rotolo, *Il carne «Hellas» di Leone Allacci*, Palermo 1966 (Istituto Siciliano di Studi Bizantini e Neoellenici, quaderni, αριθ. 3), σ. 11-12.

2. *Παρθενόνης ενί τέρμασιν*: στη Νεάπολη της Ιταλίας -οι- γράφε οι.

3. 4-7. Το νόημα των στίχων είναι: να χαίρης είτε στη στεριά ταξιδεύεις, γιατί επάνω στη γη, όπου κι αν πας, η φήμη και η δόξα σε συντροφεύουν, είτε βρίσκεσαι στη θάλασσα, οπότε μακάρι να δής την πατρίδα σου, γιατί θλίβεσαι, καθώς βρίσκεσαι μακριά απ' όλους. Εδώ ο Καλοκρατάς υπαινίσσεται τη ζωντανή επιθυμία του Αλλάτιου να επιστρέψει στη γενέτειρά του τη Χίο, μετά το τέλος των σπουδών του στο Κολλέγιο (βλ. Jacopo, *Bibliografia di Leone Allacci*, σ. 45). Για τη λ. πάτος (ο) του στ. 5 ως σημειωθεί ότι ο ποιητής τη θεωρεί, λανθασμένα, θηλυκού γένους (ση πάτος), από επίδραση μάλλον της λ. η οδός. Επίσης το επιφώνημα αβάλε του στ. 6 εκφράζει εδώ επιθυμία, ευχή, δεν έχει σχετιαστική έννοια.

8. τίη· επιτεταμένος τύπος του ερωτηματικού τι.

10. ήδος· γράφε ήδος.

14. λέων αδάμαστε· λογοπαίγνιο με το όνομα του Αλλάτιου (Λέων)· πολύλλυτον· γράφε πολύλλυτον. Το νόημα των στ. 14-15: όταν εσύ πολυαγαπημένο (πολύλλυτον είδος σοίο) βρισκόσουν ανάμεσα στους φίλους (είδεις φίλων), πόσο πολλές (ποικίλες) χαρές δοκιμάζαμε.

17. Το δεύτερο πρόσωπο γίνεται τώρα τρίτο: όταν ο αρχηγός τόσων πολλών έφυγε από τη Ρώμη (δηλ. ο Αλλάτιος).

18-21. Εδώ αλλάζει εντελώς ο τόνος του ποιήματος. Ο Καλοκρατάς συγκρίνει το έργο του Ορφέα με του Απόλλωνος, για να καταλήξει στη διαπίστωση ότι ο Απόλλων είναι εκείνος που με χάρη πότισε τη σκέψη του Αλλάτιου. Κτά τον Καλοκρατά ο Ορφέας με τη λύρα του ημέρευε τα άγρια θηρία, αλλ' αυτό οφειλόταν σε παιχνίδια μιας λύρας ψεύτικης, όχι μεγάλης αξίας. Αντίθετα ο Απόλλων έδωσε κάτι ουσιαστικότερο και βαθύτερο στον Αλλάτιο, την ποιητική χάρη (πβλ. και στ. 1: ώ τέκος Απόλλωνος).

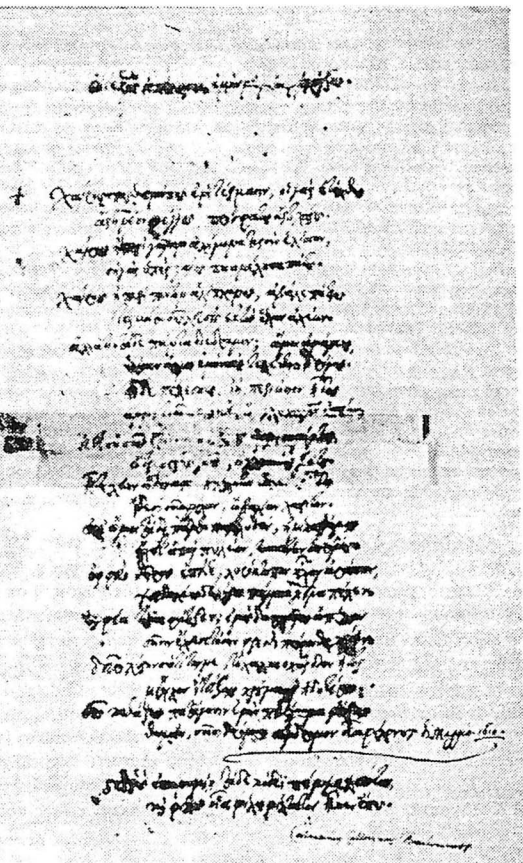
22-25. Καλείται ο Αλλάτιος να παίξει την ποιητική του λύρα μήπως και μαλακώσει τη σκληρή καρδιά του Καλοκρατά και κάμει τη ψυχή του πρόθυμο συνοδοιπόρο στο ταξίδι του Αλλάτιου.

26. Στον στίχο αυτό έχουμε δύο λογοπαίγνια. Στο ένα ο Καλοκρατάς υπαινίσσεται το δεύτερο συνθετικό του επωνύμου του (στερρός επωνυμική: κράτος - κρατέω, Καλο- κρατάς) και στο άλλο το μικρό όνομα του Αλλάτιου (τάδε κύδει λεόντων: τάστειλε αυτά, τα έγραψε, στη δόξα των Λεόντων ο σταθερός στο επώνυμο).

Από το ποίημα αυτό αντιλαμβάνεται βέβαια κανείς ότι ο Καλοκρατάς κατείχε την αρχαία ελληνική σε βαθμό ικανοποιητικό. Ως προς το μέτρο, ο ειδικός φιλόλογος θα έχει να παρατηρήσει λάθη. Άξιζε όμως να σημειωθεί ότι ο ποιητής προσέχει πάντα στο δεύτερο ημιστίχιο όλων των πενταμέτρων του να έχει δακτύλους, σύμφωνα με τον σχετικό κανόνα της αρχαίας μετρικής (βλ. π.χ. Δ. Χ. Σεμιτέλου, *Ελληνική Μετρική*, Αθήνησιν 1894, σ. 367). Χαρακτηριστικό εξάλλου είναι ότι φροντίζει οι τελευταίες λέξεις όλων των στίχων να είναι παροξύτονες, από επίδραση μάλλον του βυζαντινού και μεταβυζαντινού δεκαπεντασύλλαβου.

Αυτά έγραφε ο Καλοκρατάς σε ηλικία μόλις 21 ετών. Με τέτοια φιλολογικά εφόδια θα περιμέναμε να έχει μια σημαντική εξέλιξη, όπως συνέβη με τον Αλλάτιο, μέσα στον ανθρωπιστικό κύκλο της Ρώμης ή σε κάποιο άλλο πνευματικό κέντρο της Ιταλίας. Διαφορετική όμως στάθηκε η τύχη του νεαρού Μακεδόνα. Επιγραμματικές, αλλά αρκετά περιεκτικές, είναι οι πληροφορίες που μας δίνει για τη σταδιοδρομία του το ανέκδοτο χρονικό των μαθητών του Ελληνικού Κολλεγίου. Ιδού τι γράφει: Constantino Collocrati (sic), da Iberia (leg. Beria) di Thesalonica, fu d' indole ottima; studio Filosofia et Teologia, dopo la quale parti dal Collegio, essendo andato in Calabria in un casale chiamato Spizzano per maestro; al presente vive cattolicamente. E stato in Collegio diece anni.²³ Η πηγή αυτή μας επιβεβαιώνει την καταγωγή του Καλοκρατά, από την Βέροια της Θεσσαλονίκης, καθώς και τη δεκαετή φοίτησή του στο Κολλέγιο.

23. Βλ. ACGr, τομ. I, φ. 40ν (παλ. αριθ. 35^v). Πρόκειται για τη γνωστή «Cronica di tutti i scolari del Collegio Greco dalla fondazione sin all' anno 1640 coll' indice al fine». Πβλ. και Legrand, BH, 17ος αι., 3, σ. VII, καθώς και C. Korokolevskij, *Les premiers temps, «Stoudion»* 3 (1926), αριθ. 3, σ. 88, όπου αναφέρεται ότι ο συγγραφέας του Χρονικού προφανώς είναι Ιησουΐτης.

Το ηρωελεγείο (αυτόγραφο) του Καλοκρατά
(Biblioteca Vallicelliana)

Συμπληρώνει όμως τις γνώσεις μας γι αυτόν ως προς τα εξείς σημεία: α) Ότι ο Καλοκρατάς είχε άριστο χαρακτήρα. β) Ότι στο Κολλέγιο σπούδασε Φιλοσοφία και Θεολογία (όχι μόνο γραμματική, όπως είδαμε παραπάνω). γ) Ότι μετά την αναχώρησή του από το Κλέγιο (στις 30 Ιουνίου 1610) πήγε στην Καλαβρία και ειδικά στο χωριό ως δάσκαλος. Άς προστεθεί εδώ ότι πρόκειται για το σημερινό χωριό Spezzano Albanese της επαρχίας Cosenza²⁴ και της εκκλησιαστικής περιφέρειας Rossano, το οποίο ιδρύθηκε από ορθόδοξους Αλβανούς πρόσφυγες τον 15ον αι.²⁵ δ) Ότι την εποχή που γράφεται το Χρονικό του Ελληνικού Κολλεγίου ο Καλοκρατάς ζει σύμφωνα με τα δόγματα της Καθολικής Εκκλησίας. Πότε ακριβώς γράφτηκε το Χρονικό αυτό δεν είναι εύκολο να εξακριβωθεί. Κατά τον Korolevskij η πρώτη σύνταξη του κειμένου δεν μπορεί να είναι παλιότερη από το 1624· ίσως η σύνθεση να τελείωσε γύρω στα 1636, ενώ προσθήκες έγιναν ακόμη και στα 1667²⁶. Επομένως ο Καλοκρατά μένει τουλάχιστο ως το 1624 στο Spezzano και διδάσκει (φυσικά ελληνικά) στους ελληνόφωνους Αλβανούς του χωριού. Από τις παραπάνω ειδήσεις ακόμη διαπιστώνουμε ότι ο Καλοκρατάς δεν ακολούθησε την εκκλησιαστική σταδιοδρομία²⁷. Το ότι ζει «cattolicamente» σήμαινε βέβαια ότι είναι λαϊκός και αποδέχεται τα δόγματα και τις θεολογικές απόψεις της Καθολικής Εκκλησίας.

Δεν έχουμε ωστόσο άλλες μαρτυρίες, οι οποίες θα έδιναν απάντηση σε συμπληρωματικά ερωτήματα σχετικά με τη ζωή και το έργο του Καλοκρατά, όπως π.χ. ποιο υπήρξε το

διδασκαλικό του έργο στο χωριό εκείνο²⁸, αν ποτέ γύρισε στην πατρίδα του και ποιο έτος πέθανε.

Πρέπει όμως να βρίσκεται στη ζωή γύρω στα 1648, αν κρίνουμε από τον τρόπο με τον οποίο εκφράζεται ο Αλλάτιος στο βιβλίο του για τη συνεχή συμφωνία Ανατολικής και Δυτικής Εκκλησίας, που χρησιμοποιήσαμε και στην αρχή της μελέτης. Αναφέρει συγκεκριμένα ότι «eandem spartam (δηλ. in fide catholica propaganda) coluerunt, et plerique nunc quoque colunt», ανάμεσα στους οποίους συγκαταλέγεται και ο Καλοκρατάς²⁹.

Οι παραπάνω ειδήσεις, αν και λιγοστές, μας βοηθούν οπωσδήποτε να γνωρίσουμε, για πρώτη φορά, έναν minorem έστω Μακεδόνα λόγιο με αξιοσημείωτες φιλολογικές ικανότητες, ο οποίος δρα ως δάσκαλος ανάμεσα στους ελληνόφωνους Αλβανούς της Καλαβρίας.

24. Βλ. πρόχειρα στο Dizionario Ufficiale dei comuni e dei centri abitati (Istituto di Statistica), Roma, α.ε., σ. 252, και το σχετικό άρθρο της Enciclopedia Italiana, τόμ. 32, Roma 1936, σ. 368.

25. Βλ. Pietro Pompilio Rodota, Dell' origine, progresso e stato presente del rito greco in Italia, τόμ. 3, in Roma 1763, σ. 100, 102. Οι Αλβανοί του Spezzano, κατά τον Rodota, έγιναν λατίνοι λίγο πριν το 1683.

26. Οι ειδήσεις αυτές προέρχονται από ανέκδοτη μελέτη του Korolevskij, η οποία αναφέρεται στο Χρονικό και εναπόκειται δακτυλογραφημένη στο Ελληνικό Κολλέγιο, όπου και τη συμβουλευτήκα. Έχω κρατήσει αντίγραφο ολόκληρου του Χρονικού από το ACGr, τ. I, φφ. 67-77, που πιστεύω να το επεξεργαστώ, οπότε θα μπορώ να προσκομίσω ακριβέστερα στοιχεία για τη χρονολόγησή του. Δεν θα ήθελα να χάσω την ευκαιρεία, για να εκφράσω και από εδώ τις θερμότερες ευχαριστίες μου σ' όλο το προσωπικό του Ελληνικού Κολλεγίου Ρώμης και ιδιαίτερα στον διευθυντή του π. Olivier Raquez, για την πολύτιμη βοήθειά τους στην έρευνά μου.

27. Είναι γνωστό ότι σε ηλικία 12 ετών οι μαθητές του Ελλ. Κολλεγίου υποχρεώνονταν να δώσουν όρκο ότι θα δεχθούν το ιερατικό σάχημα. Μπορούσαν όμως και να αρνηθούν: βλ. Legrand, B H, 17ος αι., τόμ. 3, σ. 3, σ. 507-508, όπου υποδείγματα σχετικών όρκων. Στο ACGr, 53, περιέχονται όρκοι πάρα πολλών μαθητών του Κολλεγίου από τον 16ον ως τον 18ον αι. Ανάμεσα στους όρκους αυτούς δεν εισηγνάνται τον Καλοκρατά. Όρκοι επίσης μερικών μαθητών υπάρχουν και στο ACGr, τόμ. 3, από φ. 111-171 ανάμεσα στους οποίους επίσης δεν συμπεριλαμβάνεται του Καλοκρατά.

28. Αν σώζονται τα ενοριακά αρχεία (Archivio parrocchiale) του Spezzano ίσως να προσφέρουν στοιχεία για την παρουσία του Καλοκρατά εκεί. Τέτοια έρευνα δεν μπόρεσα ν' αναλάβω.

29. Βλ. Leonis Allatii, De Ecclesiae Occidentalis atque Orientalis perpetua consensione, Coloniae Agrippinae 1648, σ. 996.

Ο Πουντής Δημήτριος Βικέλας

Δημήτριος Ιορδ. Καρασάββας
Δημοσιογράφος

Πολύ πριν τον «Λουκή Λάρα», τις Καταγραφές, τα Διηγήματα, τις Κριτικές, τα Άρθρα, τις Πραγματείες, τις Μελέτες, τις Διατριβές, τις Επιστολές, τις Μεταφράσεις του Σαίξπηρ, τις Ταξιδιωτικές του Εντυπώσεις, πολύ πριν γίνει ο «ατελής Έμπορος», και πριν ακόμη ισχυριστεί ότι είναι και «ατελής Λόγιος», ο Δημήτριος Βικέλας, υπήρξε, πρώτα, Ποιητής.

Η Ποίηση υπήρξε, για τον Δημήτριο Βικέλα, όχι απλά γνώριμή του, αλλά και μέσον για την διάπλασή του, αφού στην τρυφερή παιδική ηλικία, είχε πάμπολλες φορές δεχτεί την ιαματική επίδρασή της.

Στην Μητέρα του Σμαράγδα, οφείλει ο Δημήτριος Βικέλας, την μύση του στην Ποίηση. Παιδάκι, όταν άλλοι συνομήλικοί του, άκουγαν παραμύθια, αυτός ήδη βάδιζε σε ένα διαφορετικό μονοπάτι.

Κοντά στην «Ηθική» του Κάμπη και τον «Αιμύλιο» του Ρουσώ, και οι Στίχοι των δύο Σούτζων και του Ραγκαβή! Ομολογουμένως ξεχωριστά Ακούσματα και Αναγνώσματα για ένα Παιδί, που θάπρεπε να νοιώθει και τυχερό που είχε τέτοια Μητέρα!

Αργότερα, ώριμος άνδρας πλέον, θα ισχυριστεί ότι Ανετράφη διά των Στίχων!

Ο Δημήτριος Βικέλας έγινε διάσημος από το κορυφαίο Έργο του, τον «Λουκή Λάρα», και από το γεγονός ότι ενεπλάκη στην Αναβίωση των Σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων, στην Αθήνα το 1896. Γνωστός ως Ποιητής δεν είναι, και οι σύγχρονοί του και οι κατοπινοί Αναγνώστες του Έργου του, τον θεωρούν κυρίως Πεζογράφο.

Ο Δημήτριος Βικέλας, έγραψε σε όλα τα Είδη του Γραπτού Λόγου, κι αυτό πιστοποιεί ανεπτυγμένο βαθ-

μό ευκολίας για ένα άτομο που μπορεί να παράγει πλούσιο και σημαντικό Συγγραφικό Έργο.

Βεβαίως, ο Δημήτριος Βικέλας μπορεί να θεωρούσε τον εαυτό του «ατελή λόγιο», αλλά κανείς ακριβοδίκαιος περί τα Λογοτεχνικά Μας, δεν θα του ηρνείτο την θέση του στην Ελληνική Λογιοσύνη του 19ου αι...

Πρέπει παράλληλα να επισημανθεί, ότι οι Λόγιοι της Εποχής του, είναι κάτοχοι υψηλού επιπέδου Γενικής Παιδείας, γεγονός που τους προέτρεπε, μάλλον, να εκδίδονται με άνεση σε όλα τα Είδη του Γραπτού Λόγου.

Έχει την σημασία του και πρέπει να επισημανθεί, ότι στην πρώτη περίοδο της ώριμης ζωής του, που συμπίπτει με τα χρόνια της εμπορικής δραστηριότητας και της διαμονής του στο Λονδίνο (1852-1876), ο Δημήτριος Βικέλας, Διαβάζει Έλληνες και Ξένους Ποιητές, και Καταγράφει τις Απόψεις του σε τετράδια.

Σ' αυτά ακριβώς τα «Τετράδια Αναγνώσεων» του Δημητρίου Βικέλα, οφείλουμε πλήθος αποσαφηνίσεων του σχετικά με Λογοτέχνες και το Έργο τους.

Σύμφωνα με τις Καταγραφές του, ο Δημήτριος Βικέλας, ανάμεσα στους πολλούς άλλους, Διάβασε και Αλφιέρι, Μπράουνινγκ, Μπάϊρον, Γκαίτε, Δάντη, Λονγκεφλόου, Πούσκιν, Σίλλερ, Σαίξπηρ, Ουόρντσγουορθ, αλλά και Έλληνες όπως οι Γρηγόρης Σταυρίδης, Αλέξανδρος Ρίζος Ραγκαβής, Δημήτριος Παπανικολάου, Μύρων Νικολαΐδης, Αριστοτέλης Βαλαωρίτης. Δεν λησμονεί όμως και τους Αρχαίους, όπως τον Βιργίλιο, τον Αισχύλο, τον Όμηρο. Ενώ επίσης, σημειώνει ότι συμφωνεί με τις απόψεις του Σπυριδώνα Ζαμπέλιου, σχετικά με την Ελληνική Ποίηση της Εποχής.

Το 1862, ο Δημήτριος Βικέλας, εκδίδει την μοναδική Ποιητική Συλλογή του με τίτλο «Στίχοι». Είναι 27 Ετών.

Είναι το δεύτερο Βιβλίο του, που έρχεται ένδεκα χρόνια μετά την πρώτη του εμφάνιση στα Γράμματα, με την έμμετρη μετάφραση της «Εσθήρ» του Ρακίνα.

Οι «Στίχοι» είναι ένα Βιβλίο 70 σελίδων. Στο εξώφυλλό του είναι τυπωμένη, στα Γαλλικά, η φράση «prend-moi tel que je suis» («πάρε με όπως είμαι»). Η Συλλογή αυτή περιέχει Ποιήματα της περιόδου 1857-1862. Στα Ποιήματα αυτά είναι εμφανής η ψυχική κατάσταση του Δημητρίου Βικέλα, κατά την περίοδο εκείνη.

Να θυμίσουμε ότι, την ίδια χρονιά στην Ελλάδα έχουμε «Μεταπολίτευση». Ο Όθωνας χάνει τον Θρόνο του και εγκαταλείπει την Χώρα. Ο Ήρωας του '21 Κωνσταντίνος Κανάρης σχηματίζει Κυβέρνηση. Ο Δημήτριος Βικέλας, από το Λονδίνο ενεργεί ώστε οι εκεί Έλληνες να ενισχύσουν την προσωρινή Κυβέρνηση στην Αθήνα.

Δύο χρόνια πριν την έκδοση των «Στίχων» του, ο Δημήτριος Βικέλας, δοκιμάζεται από την «γλωσσολογική κρίση». Τον προβληματίζει έντονα, το θέμα της Γλώσσας, και ποια τελικά είναι αυτή που πρέπει να χρησιμοποιεί στα Ποιήματά του. Παλεύοντας ανάμεσα σε αμφιβολίες και αμφισβητήσεις, προσπαθεί να βρει την δική του «μέση οδό», η οποία ωστόσο είναι πολύ δύσκολο να βρεθεί. Αυτή η Πνευματική Μάχη δεν είναι εύκολη. Στο τέλος επιλέγει, την Δημοτική την οποία χρησιμοποιεί στα Ποιήματά του, και την Καθαρεύουσα σε όλα τα Πεζά Κείμενα του, χωρίς όμως υπερβολές...

Όπως επισημάνθηκε ήδη, σε όλα τα Ποιήματά του, ο Δημήτριος Βικέλας, αποτυπώνει την ψυχική κατάσταση του, κατά την περίοδο της συγγραφής τους.

Πότε άρχισε και πως εξελίχθηκε η Περιπέτεια της Ποίησης στην Ζωή του «ατελούς Λογίου»;

Όλα ξεκίνησαν στην Οδησό το 1849. Ο Δημήτριος Βικέλας είναι 14 ετών. Κάνει Μαθήματα Γαλλικών, κοντά στον Καθηγητή Weiss. Αυτός είναι που τον παροτρύνει, και με την βοήθειά του, εντός λίγων μηνών μεταφράζει την Τραγωδία του Ρακίνα «Εσθήρ». Την ίδια ακριβώς περίοδο, πεθαίνει η Μνηστή ενός Εξαδέλφου του και ο Δημήτριος Βικέλας, εμφανώς συγκλονισμένος και λίαν συγκινημένος από τον θάνατο της νεαρής γυναίκας, γράφει το Πρώτο του Ποίημα, ένα Ελεγείον! Οι Γονείς του, με αφορμή το Ποίημα και την «Εσθήρ» αναρωτιούνται αν θα έπρεπε ο Γιος τους να ακολουθήσει κάποιες Φιλολογικές Σπουδές.

Τον επόμενο χρόνο -1850- ο Δημήτριος Βικέλας, ήδη φιλάσθενος οργανισμός από την παιδική ηλικία, με αφορμή νέα σοβαρή περιπέτεια της υγείας του, υποχρεώνεται να μεταβεί από την Οδησό στην Κωνσταντινούπολη, για αλλαγή κλίματος, όπου και μένει μαζί με τους παππούδες του, Γονείς της Μητέρας του, τον Γεώργιο και την Ελένη Μελά. Με αφορμή αυτή την σοβαρότατη κατάσταση της υγείας του και την

προσωπική δοκιμασία που βιώνει, γράφει το Δεύτερο Ποίημά του, με τίτλο «Ο Θνήσκων Νέος»!

Το 1852, σε ηλικία 17 Ετών, ο Δημήτριος Βικέλας, αναχωρεί για το Λονδίνο, προκειμένου να εργαστεί στο Εμπορικό Γραφείο των Θείων του, εκ της Μητρός του, Αδελφών Μελά, Λέοντος και Βασιλείου. Φεύγοντας έχει μαζί του κι ένα Λεύκωμα με τους, μέχρι τον Μάιο εκείνου του έτους Στίχους του, 48 Ποιήματα συνολικά. Ταξιδεύει με καράβι Κωνσταντινούπολη – Μασσαλία και κρατά «ημερολόγιο ταξιδιού», το οποίο έχει διασωθεί, κι από το οποίο εξάγεται η πληροφορία ότι στον πλου του ταξιδιού τους συνάντησαν τρικυμία, η οποία στάθηκε η αφορμή να γράψει το Ποίημα «Τι λέγει η Θάλασσα»!

Στο Λονδίνο, πλέον ο Δημήτριος Βικέλας, παράλληλα με την απασχόλησή του στο Εμπορικό γραφείο του θείου του, αφιερώνει μέρος του ελεύθερου χρόνου του στην ανάγνωση πολλών Έργων, και κρατά Σημειώσεις, Κριτικές και Περιλήψεις, από 82 Βιβλία. Συγχρόνως μεταφράζει, από την Αρχαία Ελληνική στην Νεοελληνική Καθαρεύουσα και σε δεκαπεντασύλλαβους ομοιοκατάληκτους στίχους «Ειδύλλια» του Θεόκριτου, τον Διάλογο της Ανδρομάχης και του Έκτορος από την Ρ. Ζ' και την Παράκληση του Πριάμου από την Ρ. Ω' της «Ιλιάδος»! Από τα Αγγλικά μεταφράζει Μίλτωνα, Burns, Young και Ossian! Από τα Γερμανικά Γκαίτε! Από τα Ιταλικά Alfieri! Γράφει επίσης πρωτότυπα Ποιήματα, στα Ελληνικά, όπως : «Τον θάνατο ε γνώρισα», «Ω, τι ωραία εποχή», «Επί τω γάμω του Γιαννάκη», κ.ά.. Όλα τα Ποιήματα που έγραψε κατά τα έτη 1853-1857, και τα οποία βρίσκονται σε Λεύκωμα, που διασώθηκε, δεν εντάχθηκαν στην Συλλογή του «Στίχοι» που εκδόθηκε το 1862.

Το Καλοκαίρι του 1855, η Οικογένεια Βικέλα, μαζί της και ο Δημήτριος, πηγαίνουν στην Νήσο Πρίγκηπο, στον Μαρμαρά. Αργότερα, στο Λονδίνο, οι αναμνήσεις από τις διακοπές, τον ωθούν να γράψει το Ποίημα «Αναμνήσεις της Πριγκήπου»! Με αυτό ακριβώς το Ποίημα, ο Δημήτριος Βικέλας, συμμετέχει στον Διαγωνισμό, που διοργανώνει σε ετήσια βάση, στο Λονδίνο, ο Αμβρόσιος Ράλλης. Το Ποίημα, παίρνει και συμπαθητικές και αυστηρές κριτικές, για την απλότητά του, κι ο Στικουργός του λυπημένος, έσκισε το χειρόγραφο... Ο Δ. Βικέλας, ήταν τότε 20 Ετών.

Το 1857, ο Δημήτριος Βικέλας, γράφει το Ποίημα «Η Σκλαβιά και ο Γάμος», στην Δημοτική! Το Ποίημα αυτό, που αποτελείται από 143 δεκαπεντασύλλαβους ομοιοκατάληκτους στίχους, δημοσιεύεται την επόμενη χρονιά (1858), στο Λογοτεχνικό Περιοδικό των Αθηνών «Πανδώρα» (το Περιοδικό εκδίδουν οι Αλ. Ρ. Ραγκαβής, Ν. Δραγούμης, Κ. Παπαρηγόπουλος κ.ά.). Επίσης το Ποίημα αυτό, συμπεριλαμβάνεται στην Συλλογή του «Στίχοι». Την ίδια περίοδο γράφει και τα Ποιήματα, «Άγγελοι της παρθενίας» (δεν δημοσιεύθηκε), και το «Εις θάνατο νέας χήρας»!

Το Καλοκαίρι του 1858, ο Δημήτριος Βικέλας, κάνει διακοπές στην Αγγλική Ύπαιθρο, όπου και σχεδιάζει το Ποίημα «Σκιαί και Φως», σε 130 τονικούς εξάμετρους στίχους! Στο Λονδίνο μετά την επιστροφή του, το διορθώνει, το χωρίζει σε τρία μέρη, και

αυξάνει τους στίχους του σε 345! Μετά από σκέψη, μειώνει τους στίχους σε 244, και αλλάζει τον τίτλο του, τελικώς, σε «Παρά τον Τάμεσιν»!

Τον Φεβρουάριο του 1859, επιστρέφοντας από την Ελλάδα, ταξιδεύει με ατμόπλοιο για την Μασσαλία. Στο ταξίδι αυτό γνωρίζει και συναναστρέφεται με τον Γίγαντα των Γαλλικών Γραμμάτων Αλέξανδρο Δουμά! Μετά από λίγο γράφει το Ποίημα «Απάντησις»! Τον Ιούνιο της ίδιας χρονιάς, αρχίζει να μελετά, και να κρατά σημειώσεις, σχετικές με Έργα Ελλήνων Ποιητών και Λογίων, όπως οι : Ραγκαβής, Σούτσος, Ορφανίδης, Νικολαΐδης, Βερναρδάκης, Οικονόμου. Τον Σεπτέμβριο, της ίδιας χρονιάς, γράφει το Ποίημα «Το όνειρό μου», το οποίο, μετά έτη (1864), θα δημοσιευθεί στο Αθηναϊκό Περιοδικό «Χρυσολίς»! Στην Ελλάδα, ο Αριστοτέλης Βαλαωρίτης, επηρεάζει με το Έργο του, πλήθος Δημιουργών, αλλά και τον Δ. Βικέλα, «ατελή έμπορο», στο Λονδίνο.

Το 1862, εκδίδεται στο Λονδίνο, η Ποιητική Συλλογή του Δημητρίου Βικέλα «Στίχοι»! Είναι η πρώτη και μοναδική Ποιητική Συλλογή που θα εκδώσει.

Αμέσως μετά την έκδοση των «Στίχων», ο Δημήτριος Βικέλας, γράφει το Ποίημα «Η μέλλουσα ερωμένη»!

Τον Ιούλιο του 1863, κατά τη επιστροφή του, από την Ελλάδα στο Λονδίνο, γράφει το Ποίημα «Επί του Δουνάβεως»! Γράφει επίσης, ακόμη ένα Ποίημα, ο τίτλος του οποίου σημειώνεται με αρχικά «Τω Σ. Π.», και αφορά τον Φίλο του Σπύρο Πανιά!

Την ίδια πάντα χρονιά, ο Γαμπρός του Αριστείδης Οικονόμου, του θέτει με επιστολή του, το ερώτημα «Οποίοι αληθώς ήσαν οι Αρχαίοι;», και ο Δημήτριος Βικέλας γράφει το Ποίημα οι «Αρχαίοι»! Το Ποίημα, αποτελείται από 60 στίχους, και είναι αφιερωμένο «Τω ΑΡ. ΟΙ.» (στον Αριστείδη Οικονόμου). Την επόμενη χρονιά, τον Απρίλιο του 1864, οι «Αρχαίοι», θα δημοσιευθούν στο Περιοδικό «Ευνομία».

Τον Μάρτιο και Απρίλιο του 1866, ο Δημήτριος Βικέλας, μεταφράζει την Ραψωδία Ζ΄ της «Οδύσσειας», η οποία θα δημοσιευθεί, μετά από μερικά χρόνια (1869) στο «Εθνικό Ημερόλογιο»!

Τον Μάιο του 1870, γράφει το Ποίημα «Η Άνοιξις»!

Το 1872, εκδίδεται σε ξεχωριστό Φυλλάδιον, η Ματάφραση της Ραψωδίας Ζ΄ της «Οδύσσειας»! Στο ίδιο Φυλλάδιον, υπάρχει και το Ποίημα «Τω ΑΡ. ΟΙ.» (γραμμένο το 1864), καθώς και η Μετάφραση της «Σκηνής του Κήπου», από τον «Φάουστ» του Γκαίτε!

Τον Μάρτιο του 1874, πεθαίνει ο Πατέρας της Συζύγου του Καλλιόπης, Κωνσταντίνος Γεραλόπουλος. Με αφορμή τον θάνατο του Πενθερού του, ο Δημήτριος Βικέλας γράφει το Ποίημα «Εκεί πέρα»!

Με αφορμή την άσχημη κατάσταση της υγείας της Συζύγου του Καλλιόπης, το Ζεύγος Βικέλα, μετακομίζει υποχρεωτικά στο Παρίσι. Εδώ, από το 1874 έως το 1884, ο Δημήτριος Βικέλας θα μεταφράσει, έμμετρα, 6 Έργα του Σαίξπηρ («Βασιλιάς Ληρ», «Ρωμαίος και Ιουλιέτα», «Οθέλλος», «Μάκβεθ», «Άμλετ», «Έμπορος της Βενετίας»)! Παράλληλα, το Συγγρα-

φικό του Έργο, εμπλουτίζουν, τα Διηγήματά του, οι δημοσιευμένες Εργασίες του, υπό μορφή Διαλέξεων, με αποκορύφωμα πάντα τον «Λουκή Λάρα»!

Μία συζήτηση, ανάμεσα στον παλαιό Συμμαθητή του Εμμανουήλ Ροΐδη και τον Πολιτικό και Διπλωμάτη Άγγελο Βλάχο, γύρω από το ζήτημα της Νέας Ελληνικής Ποίησης, ωθεί τον Δημήτριο Βικέλα να γράψει το Ποίημα «Οι Κριτικοί και η Ποίησις»! Το Ποίημα αυτό, αρχικά αποτελείτο από 40 δεκαπεντασύλλαβους στίχους, ενώ στην συνέχεια διορθώθηκε και περιορίστηκε σε 36 στίχους. Δημοσιεύθηκε στο τεύχος της 26ης Ιουνίου 1877, του Περιοδικού «Εστία», και αργότερα συμπεριλήφθηκε στην έκδοση του 1885 της Συλλογής οι «Στίχοι».

Στην «Εστία» επίσης, στο τεύχος της 18ης Δεκεμβρίου 1877, δημοσιεύεται το Ποίημα του Δημητρίου Βικέλα «Ιστορία μιας Γυναίκας»! Το Ποίημα είναι γραμμένο στην Δημοτική και αποτελείται από 174 δεκαπεντασύλλαβους στίχους.

Τον Ιούνιο του 1879 κυκλοφορεί ο «Λουκής Λάρας»! Είναι το 10ο Βιβλίο του, και ο Δημήτριος Βικέλας είναι 44 Ετών.

Στο τεύχος της 20ης Μαΐου 1884, του Περιοδικού «Εστία», δημοσιεύεται το Ποίημα του Δημητρίου Βικέλα «Τι λέγει η Θάλασσα»! Το Ποίημα αυτό, που γράφτηκε νωρίτερα την ίδια χρονιά, ο Δημήτριος Βικέλας, το εμπνεύστηκε από τις αναμνήσεις του, από το πρώτο ταξίδι του στην Αγγλία, το 1852, οπότε και ταξίδευε ακτοπλοϊκώς από Πειραιά προς Μασσαλία. Και το Ποίημα αυτό, θα ενταχθεί στην έκδοση του 1885, της Συλλογής του «Στίχοι».

Το 1885, εκδίδονται, σε δεύτερη έκδοση, οι «Στίχοι»! Είναι το 14ο Βιβλίο του Δημητρίου Βικέλα, όπου περιλαμβάνονται σ' αυτήν την έκδοση 32 Ποιήματα, ενώ στην έκδοση του 1862, στο Λονδίνο, υπήρχαν 20 Ποιήματα.

Τον Μάιο του 1885, στην Παρισινή Επιθεώρηση «Le Monde Poetique», ο Φίλος του Δημητρίου Βικέλα, Μαρκήσιος Saint-Hilaire, δημοσιεύει Άρθρο του με τίτλο «Mr D. Bikelas», στο οποίο παρουσιάζει την Φιλολογική Δραστηριότητα του Δ. Βικέλα επιμένων ιδιαίτερα στην Συλλογή του «Στίχοι», από την οποία παραθέτει και μερικά Ποιήματα, μεταφρασμένα στα Γαλλικά!

Στις 23 Ιουνίου του 1888, ο Δημήτριος Βικέλας, επιστρέφει εσπευσμένα στην Γαλλία, μετά δεκάμηνη παραμονή στην Ελλάδα. Ταξιδεύει με πλοίο, και γράφει το Ποίημα «Επί του ατμοπλοίου», τον τίτλο του οποίου άλλαξε αργότερα σε «Επί το πέλαγος»! Το Ποίημα αυτό θα δημοσιευθεί στο φύλλο της 9ης Οκτωβρίου 1888, της «Εστίας».

Στο τεύχος της 1ης Φεβρουαρίου 1889, του Περιοδικού «Κλειώ», ο Δημήτριος Βικέλας, δημοσιεύει σε ελληνική μετάφραση το Ποίημα του Γάλλου Ποιητή Φραγκίσκου Κοππύ «Οι Παρίαι», συνοδευόμενο με Σχόλια πάνω στην Ζωή και το Έργο του Κοππύ.

Τον Μάιο του 1889, ενθουσιασμένος από το Ποίημα του Κωστή Παλαμά «Ύμνος της Αθηνάς», ο Δημήτριος Βικέλας γράφει το Ποίημα «Τω Κωστή Παλαμά, επί τω Βραβευθέντι Ύμνω του εις την Αθηνάν»!

Το Ποίημα αυτό, δεν βρέθηκε δημοσιευμένο ποτέ.

Στην «Εστία», στο φύλλο της 15ης Αυγούστου 1889, ο Δημήτριος Βικέλας, δημοσιεύει σε ελληνική μετάφραση, το Ποίημα «Βάσανα και Βάλασμα», του Ισπανού Ποιητή Rubio Y Ors.

Τον Απρίλιο του 1893, στο «Άστυ», ο Μποέμ (Μήτσος Χατζόπουλος), δημοσιεύει Κρίσεις για Έλληνες, Συγγραφείς, διαιτυπωμένες από άλλους Ομότεκνους τους. Οι Κ. Παλαμάς, Ιω. Πολέμης, Π. Συνοδινός, Δ. Κορομηλάς, εκφράζονται ευνοϊκά για τον Δημήτριο Βικέλα, σε αντίθεση με τον Δ. Βερναδάκη και τον Εξάδελφό του Ιω. Ψυχάρη, που τον αντιμετωπίζουν με αντιπάθεια και ειρωνεία.

Όταν εκδόθηκαν οι «Στίχοι», αρχικά το 1862, ο Δημήτριος Βικέλας ήταν 27 Ετών. Στην Συλλογή αυτή συγκέντρωσε την μέχρι τότε ποιητική παραγωγή του, γενικώς πενιχρή σε όγκο. Ωστόσο, ο Δημήτριος Βικέλας, εντίμως, αποφασίζει να προβεί στην έκδοση των Ποιημάτων του «ως αποχαιρετισμός εις την νεότητα και εις την ποίησιν»!

Ο Γρηγόριος Ξενόπουλος, θεωρεί τους «Στίχους», ως έργο «αληθώς μέτριον». Αντίθετα, ο Κωστής Παλαμάς, αναζητώντας τους Διδασκάλους της Νεοελληνικής Ποίησης, κι αφού σημειώνει ότι, «Ποιητής κανείς δεν φτάνει να γεννηθεί, πρέπει και να γένει», τοποθετεί ανάμεσα στους «πιο μακρινούς και πλέον έμμεσους πρωτόσχολους της διδασκαλίας» (της Ποίησης), και δίπλα στους Αρ. Βαλαωρίτη, Ηλ. Τανταλίδη, Γ. Βιζυηνό και τον Δημήτριο Βικέλα!

Τα Ποιήματα του Δημητρίου Βικέλα, σήμερα μπορεί να αφήνουν ασυγκίνητο τον σύγχρονο Αναγνώστη. Η Γλώσσα του, για τη οποία λιοιδορήθηκε κι αντιμετώπισε τα ειρωνικά και ενοχλητικά σχόλια των συγχρόνων του, σαφώς και μας καθιστά επιφυλακτικούς έως και απόμακρους. Αλλά, για την Γλώσσα αυτή, ο Δημήτριος Βικέλας, έδωσε την δική του Έντιμη Εσωτερική Μάχη.

Στο Ποίημά του «Επίγραμμα» είναι και Απόλυτος και Αληθινός : «Που την τραβάτε, ω γραμματισμένοι, / την νέα γλώσσα την Ελληνική; /Εμπρός εκείνη μόνη της πηγαίνει,/αφήτε την να ιδούμε που θα 'βγη./Την σέρνεται οπίσω την καημένη,/ενώ αυτή εμπρός γερά πατεί./Θα σπάσει το σχοινί που την τραβάτε,/και Όλοι σας τανάσκελα θα πάτε!»

Αν δεχτούμε τον Δημήτριο Βικέλα ως Λογοτέχνη, εντάσσοντας σ' αυτόν τον χαρακτηρισμό και την Ποιητική του Διάσταση, δεν θα πρέπει να λησμονούμε ότι στο Λογοτεχνικό Πορτραίτο του, καιροφυλακτεί η δική του απόφαση για το άτομό του, ως «ατελούς λογίου».

Η σύγχρονη Κριτική μπορεί να αποφαίνεται ότι ο Δημήτριος Βικέλας, δεν ήταν προικισμένος για Λογοτέχνης, κι ότι ως Συγγραφέας υπήρξε μέτριος, ωστόσο ο προβεβλημένος Δημόσιος Άνδρας, στην Εποχή του, στάθηκε ένα πραγματικό Υπόδειγμα Φιλόπατρι, Έντιμου και Ευγενούς!

Οι παραπάνω ιδιότητες μπορούν να ανιχνευτούν άνετα στο σύνολο του Έργου του. Τούτο έχει την ερμηνεία του. Ο Δημήτριος Βικέλας, ως Μέλος της Ελληνικής Διασποράς, έβλεπε τα πράγματα εκ του μακρόθεν, άρα και με ψυχραιμία.

Η Νοσταλγία του, για την Ελλάδα, γεννιόταν από την υποχρεωτική Αποδημία του, που με την σειρά της φούντωνε τις Αναμνήσεις του, ίσως και τον Συντηρητισμό του, αλλά από την άλλη πλευρά θέρεινε τον Κριτικό Πραγματισμό του. Αυτά τα στοιχεία καθόρισαν και την γενικότερη Συμπεριφορά του. Έτσι, ο Δημήτριος Βικέλας, στάθηκε Εποικοδομητικός και Πραγματιστής, Διαλλακτικός και Θετικός! Στην προσπάθειά του να γεφυρώσει το απύθμενο χάσμα ανάμεσα στην Διασπορά και στην Πατρίδα, βάσισε και το Έργο του στην Μνήμη και την Ηθική Αγωγή, αντιμετωπίζοντας και αυτήν την ίδια την Ελλάδα, και Νοσταλγικά και Κριτικά.

* Το Κείμενο ως προς την Μορφολογία του αποτελεί Επιλογή του Συντάκτη του.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Δημήτριος Βικέλας «Η ΖΩΗ ΜΟΥ» (ΠΕΡΙΠΛΟΥΣ).
2. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΒΙΚΕΛΑ «Β' ΑΠΑΝΤΑ» (Φιλολογική Επιμέλεια: Άλκης Αγγέλου, ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ ΩΦΕΛΙΜΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ, ΑΘΗΝΑΙ 1997).
3. «ΤΑ ΤΕΤΡΑΔΙΑ ΑΝΑΓΝΩΣΣΕΩΝ ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΒΙΚΕΛΑ» (Φιλολογική Επιμέλεια : Άλκης Αγγέλου, Σ.Π.Δ.Ω.Β., Αθήναι 2001).
4. ΜΑΡΙΑ ΤΕΡΔΗΜΟΥ «ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΒΙΚΕΛΑ» («Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη» - Δήμος Ηρακλείου Κρήτης – Ηράκλειον 1991).
5. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΑΡ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ «ΤΡΕΙΣ ΑΝΘΡΩΠΟΙ – ΣΥΜΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ (1780-1935) – ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ : ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Μ. ΒΙΚΕΛΑΣ» (Σ.Π.Δ.Ω.Β., Αθήναι 2008).
6. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ «ΑΠΑΝΤΑ» (Τόμος ΙΙος) – [ΜΠΙΡΗΣ – Αδελφοί Βλάσση – Αθήναι 1972].
7. ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ «ΑΠΑΝΤΑ» (Τόμος Ιος) – [ΙΔΡΥΜΑ ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ – Εκδόσεις ΜΠΙΡΗ – ΓΚΟΒΟΣΤΗ – Αδελφοί Βλάσση – Αθήναι].
8. ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΤΖΙΟΒΑΣ «Κοσμοπολίτες και Αποσυνάγωγοι» (ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ, Αθήναι 2003).

ΤΟ 1ο ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΓΚΡΑΦΙΤΙ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ ΜΑΣ

Την Κυριακή 12/4, (μήνας που αρχίζουν τα outdoor events) πραγματοποιήθηκε με μεγάλη επιτυχία το πρώτο "skinny cap graffiti festival" στην πόλη της Βέροιας με τη συνεργασία ΚΕΠΑ Βέροιας, ομάδας νέων παιδιών και του καταστήματος "gab-plus".

Νέος κόσμος και όχι μόνο από όλη την Ελλάδα, έλαβε μέρος στον άρτια διαμορφωμένο χώρο του πάρκου Προμηθέα (Εβρείικα).

Graffiti artists και groups μεταξύ των οποίων (OPS, YAKUZA, KNB, HATE, RINO, INVA, NASTWO, UTOPIA, MERLIN) κ.α. έδωσαν τον καλύτερό τους εαυτό με κύριο θέμα το παιδί και την σωστή χρήση των σπρέι, αποδεικνύοντας για άλλη μια φορά πως το graffiti είναι μια τέχνη που βοηθά τον κόσμο να κοινωνικοποιηθεί ερχόμενος σε επαφή με άλλα άτομα τα οποία έχει τα ίδια ενδιαφέροντα και πως το graffiti στη Β. -Ελλάδα είναι ζωντανό και εξελισσόμενο.

Τη παράσταση όμως έκλεψε το "Inline skate contest" όπου οι πρώτοι τρεις νικητές (από ΓΙΑΝΝΕΝΑ) σε σύνολο 17 συμμετοχών, έλαβαν πολλά δώρα προσφορά των χορηγών.

Η αντικειμενική βαθμολογία των δύο Γερμανών κριτών που τίμησαν με την παρουσία τους το event, δεν άφησε κανένα περιθώριο αμφιβολίας στο κοινό καθώς έμειναν όλοι ευχαριστημένοι. Να σημειώσουμε και την παρουσία της κ. Δημάρχου Βέροιας η οποία προέτρεψε τα παιδιά για ανάλογες εκδηλώσεις και δεσμεύτηκε να προσπαθήσει για τη κατασκευή skate-park στην πόλη που όλοι τόσο επιθυμούν.

Παράλληλα από νωρίς το πρωί DJ sessions από HOMIES, VAG και ANOMO πλαισίωναν με τους δικούς τους (κατά κύριο μέρος hip-hop) ήχους την όλη διοργάνωση καθώς και τα B-BOYS, ετοιμάζοντας το έδαφος για τα LIVE που ακολούθησαν με γνωστά ονόματα της HIP-HOP και ROCK σκηνής όπως (ΑΠΕΧΕΙΣ, ΥΠΑΡΧΟ, ΜΒΣ, CAPITALAS, COREY'S, STAR BEAT).

Ενα μεγάλο μπράβο στο "gab-plus" και στα παιδιά για την οργάνωση του event, περιμένουμε με αγωνία σύντομα το επόμενο!

Αλέξανδρος Γκαμπράνης
Κώστας Ζδράγκας

Όταν η τέχνη

μεταμορφώνει και εξελίσσει

τον εσωτερικό κόσμο

*Με αφορμή το 1ο Πανελλήνιο Βραβείο Ζωγραφικής
με θέμα «Πλανήτης ΓΗ το κοινό μας σπίτι»*

Βασιλική Σιδηροπούλου - Καραμήτσου
Ζωγράφος

Οι καλλιτεχνικές δραστηριότητες με διάφορα εικαστικά μέσα και υλικά είναι ότι πιο ελπιδοφόρο για τα νέα παιδιά. Μέσα από τα εικαστικά δρώμενα, τεχνικές, ερωτήσεις, παρατηρήσεις τα παιδιά συνειδητοποιούν τις δυνατότητές τους με ποικίλους τρόπους αυτοέκφρασης. Δημιουργώντας μαθαίνουν για την τέχνη, ευαισθητοποιούνται, οξύνεται η κρίση και η φαντασία τους και αποκτούν καλλιτεχνική και αισθητική αντίληψη. Μέσα από τη χαρά και γνώση που παρέχει ένα εικαστικό εργαστήριο τα παιδιά αποκτούν αυτοπεποίθηση και αναπτύσσουν το αίσθημα της αυτοεκπλήρωσης.

Πολλά πράγματα κινούν το ενδιαφέρον των παιδιών για καλλιτεχνική έκφραση, κίνητρα υπάρχουν πολλά και αφορμές άπειρες. Με αφορμή το διαγωνισμό ζωγραφικής στο πρόγραμμα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης του Δικτύου Μεσόγειος SOS πολλές χιλιάδες παιδιών εστίασαν την προσοχή τους με την καθοδήγηση των εκπαιδευτικών τους στο τεράστιο πρόβλημα της οικολογικής καταστροφής.

Όταν η τέχνη και η οικολογία συμβαδίζουν, συμβαίνουν υπέροχα πράγματα. Τα παιδιά ενημερώνονται, αφουγκράζονται τις ανάγκες του πλανήτη μας και συμβάλλουν και αυτά με τις ζωγραφικές προτάσεις τους, και με την αλλαγή στάσης στην προσωπική ζωή.

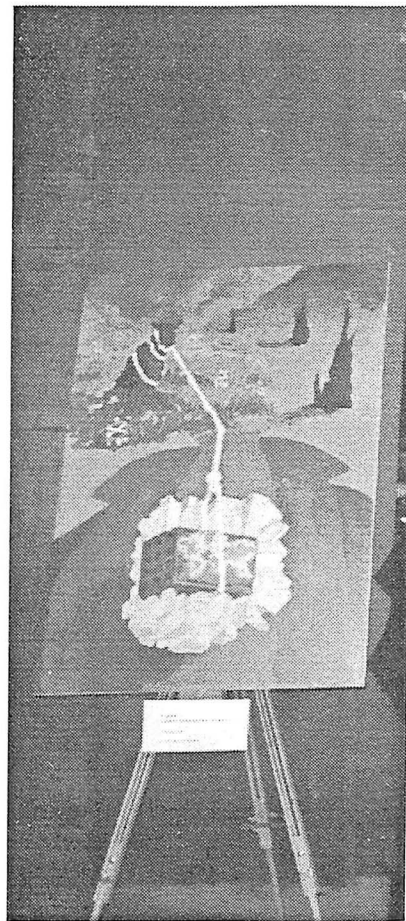

Η Κάρμεν Ρουγγέρη, ο μαθητής Χαράλαμπος Τσιβιρτζής
και η ζωγράφος βασιλική Σιδηροπούλου - Καραμήτσου στην τελετή απονομής

Εδώ δίπλα μας στο Καλλιτεχνικό Εργαστήριο του Δήμου Αποστόλου Παύλου στο Μακροχώρι πολλά παιδιά γεμάτα ενθουσιασμό και ενδιαφέρον προσπάθησαν με γνώση, χρώματα και πινέλα να συμβάλλουν στο όραμα για ένα καλύτερο μέλλον. Όλοι μαζί παθιασμένοι σ' ένα πνεύμα συλλογικότητας εμπνευστήκαμε και δημιουργήσαμε ωραίες ζωγραφιές με εικαστική ποικλομορφία και βαθύ προβληματισμό. Υπήρξε μια δυναμική της ομάδας αξιοζήλευτη. Το εργαστήριο ήταν ο τόπος της χαράς και της μάθησης, και εξακολουθεί να είναι. Αποτέλεσμα αυτής της σημαντικής προσπάθειας ήταν η βράβευση ενός μαθητή του Τσιβαρτζή Χαράλαμπου που απέσπασε το 1ο πανελλήνιο βραβείο αλλά και η βράβευση όλης της ομάδας του Καλλιτεχνικού Εργαστηρίου Μακροχωρίου με πολύ επαινετικά σχόλια.

Στην άριστη διοργάνωση που είχε το Δίκτυο Μεσόγειος SOS και η τράπεζα Κύπρου σε μια πραγματικά υπέροχα στημένη έκθεση, στο Μετρό Συντάγματος της Αθήνας συμμετείχαν 2119 μαθητές από 145 σχολεία και καλλιτεχνικά εργαστήρια με 1450 έργα. Το κάθε παιδί άφησε το δικό του αποτύπωμα και θα ήθελα εδώ να συγχαρώ όλα τα παιδιά που συμμετείχαν, όλους τους καλλιτέχνες εκπαιδευτικούς που μας δόθηκε η χαρά και η ευθύνη να καθοδηγήσουμε και να συμπορευτούμε μαζί με τα παιδιά σ' αυτό το μαγευτικό ταξίδι της τέχνης και της ζωής. Θα ήθελα να συγχαρώ επίσης τους εμπνευστές αυτού του διαγωνισμού για την ευκαιρία που δώσανε για επιπλέον προβληματισμό, στο θέμα της ρύπανσης του πλανήτη μας και κατ' επέκταση της ζωής μας.

Όλα τα έργα που εκτέθηκαν στην τελετή κέρδισαν το θαυμασμό χιλιάδων επισκεπτών και κινητοποίησαν τις ψυχές μας.

Babé

Θ. Πολυχρονιάδη

Δήμητρα Σμυρνή
Φιλόλογος

ητικοί σχηματισμοί» αντί ποιήματα ή ποιητική συλλογή. Αυτό επιτρέπει στο δημιουργό να έχει την επιείκεια του αναγνώστη του.

Γνωρίζοντας πόσο μεγάλη είναι η απόσταση ανάμεσα στην κριτική και την προσωπική δημιουργία - η δεύτερη είναι η πραγματική γέννα - ξεπερνώ λεπτομέρειες στη συλλογή, που κάνουν τη ματιά στενή και την καρδιά ακόμη στενότερη, αντιμετωπίζοντας με προσοχή ένα έργο ζωής, μια εκ βαθέων εξομολόγηση.

Τον περασμένο Σεπτέμβριο πήρα στα χέρια μου την ποιητική συλλογή του Θόδωρου Πολυχρονιάδη, «Βαβέλ».

Γνώριζα τον άνθρωπο, το γιατρό, όμως δε γνώριζα τον ποιητή. Από τις πρώτες σελίδες της συλλογής την επιφυλακτικότητα διαδέχτηκε η έκπληξη, έκπληξη ευχάριστη, που οδήγησε στην αποψινή παρουσίαση.

Ήδη στο εξώφυλλο, κάτω από τον τίτλο, διαφαιίνεται η σεμνότητα του ανθρώπου που δε θέλει να χρησιμοποιεί για τον εαυτό του και το έργο του λέξεις βαριές όπως: Ποιητής - Ποίηση, επειδή ακριβώς τις σέβεται. Αντίθετα, στη χώρα μας, πολύ εύκολα κανείς αυτοχρίζεται ποιητής ή ότιδήποτε άλλο νομίζει πως είναι! Το αποδεικνύουν άλλωστε και τα λόγια του Γιάννη Τσαρούχη: «Στην Ελλάδα είσαι ό,τι δηλώσεις».

Έτσι η συλλογή συνοδεύεται από το σεμνό «ποι-

Η συλλογή ξεκινάει με ποιήματα από τα πρώτα νεανικά χρόνια του ποιητή, από τα 19 του, και καλύπτει άλλα 50 χρόνια. Τη διακρίνει η απλότητα, η ειλικρίνεια, η ευαισθησία, η στοχαστικότητα, που μετατρέπεται κάποτε σε φιλοσοφική διάθεση και η κριτική ματιά.

Η ποίησή του είναι απλή αλλά όχι απλοϊκή.

«Δε θέλω τίποτ' άλλο παρά να μιλήσω απλά να μου δοθεί τούτη η χάρη» γράφει ο Γιώργος Σεφέρης. Και χωρίς βέβαια να γίνονται ατυχείς συγκρίσεις, σκέφτομαι πως είναι πραγματικά χάρη να μπορεί κανείς να γράφει απλά, να επικοινωνεί με τους πολλούς.

Ο ποιητής έχει επίγνωση αυτής της απλότητας. Το δηλώνει σ' ένα από τα πρώτα του ποιήματα, καταλήγοντας σ' ένα είδος «ποιητικής», που δεν αλλάζει και αργότερα, με το πέρασμα των χρόνων, τις βασικές δομές της.

«Δε θέλω»

Εγώ δεν έχω πολλά να πω,
δεν είμαι βαθυστόχαστος.
Μηνύματα δε φέρνω,
μήτε καινούριους κόσμους.
Μην περιμένετε στις αράδες μου
έννοιες μπερδεμένες.
Η πένα μου, ένα φτερό
που το 'φερε ο άνεμος.
Στα βάθη της ψυχής δε φτάνω.
Και στο μυαλό μου σοφία
μην ψάχνετε.
Δεν ξέρω να μετρώ τις αμαρτίες
μήτε τις καλοσύνες.
Ακόμη, δε φοβούμαι αν θα με κλέψουνε.
Δεν έχω τίποτε δικό μου.
Οι φτερούγες μου δεν είναι
για μεγάλα ύψη.
Αφήνω τα ίχνη μου πάνω στο χιόνι.
Δε θέλω να μείνω
όστρακο στην άμμο.

Η ποίηση του Πολυχρονιάδη στηρίζεται στο δίπολο: κοινωνικός προβληματισμός – έρωτας. Ο προβληματισμός ξεκινά από τα πρώτα νεανικά χρόνια. Από αγωνιστικός ενθουσιασμός γίνεται πικρή διαπίστωση, σαρκασμός και τέλος αγωνία για το σήμερα και το αύριο της εποχής μας. Ο έρωτας συγκεκριμενοποιείται στη μορφή της γυναίκας, που δίνεται πολυπρισματική στην ποίησή του. Η μορφή της γυναίκας άλλοτε εμφανίζεται με τη μορφή της παιδικής αθωότητας, άλλοτε με τη μορφή της αισθησιακής θηλυκότητας κι άλλοτε –πιο συχνά– σαν μια πληγή από το παρελθόν που εισβάλλει στο παρόν με νοσταλγική διάθεση και καθορίζει το μέλλον.

Παρόλο που επιλέγει την απουσία της ρίμας, υιοθετώντας την πεζολογική φόρμα, τους στίχους του διακρίνει η μουσικότητα, ο υπόγειος ρυθμός, που δένει λέξεις – εικόνες – ιδέες σ' ένα συμπαγές σύνολο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα μουσικότητας οι παρακάτω στίχοι. Με την επανάληψη του ρήματος «είδα» ο ποιητής συγκρίνει με τρυφερότητα και περιγραφική ευστοχία ένα ταπεινό, εύθραυστο λουλούδι, τον πανσέ, με τον εαυτό του. Η ευαισθησία και των δύο απροστάτευτη στη δύναμη του ανέμου.

«Ο πανσές»

Τον είδα μοναχό του
ανάμεσα στ' αγκάθια,
δειλό και φοβισμένο,
σε εποχή που δεν έπρεπε
ν' ανοίγει τα φτερά του.
Τον είδα χελιδόνι που 'μεινε
κοιτάζοντας τον ορίζοντα.
Τον είδα τρεμάμενο κάτω από τις ψυχρές
ριπές του φθινοπώρου.
Τον είδα γυναίκα που άργησε

ν' ανοίξει την αυλή της.
Τον είδα σαν τελευταία ελπίδα.
Τον είδα με τα ωχρά του χρώματα
να πασχίζει να καρπίσει.
Τον είδα ακόμη αδελφί μου
πέρα απ' τη δύση
να γράφουμε τα ονόματά μας στον άνεμο.

Τα πρώτα του ποιήματα βιωματικά, με σκηνικό τους τα φοιτητικά χρόνια. Το πανεπιστήμιο, το μικρό φοιτητικό δωμάτιο, οι πρώτοι έρωτες.

«Αναγνωστήριο»

Έρθε, όπως κάθε μέρα,
με τα γαλαζοπράσινα μάτια της.
Ανάσane το αναγνωστήριο.
Δροσιά στην πλήξη του διαβάσματος.
Σήμερα φορούσε κάποιο κειμήλιο,
ένα μενταγιόν.
Της πήγαινε.
Σκέφτομαι πόσο απλά η ζωή
ξεδιπλώνεται.
Στις τέσσερις Ιουνίου δίνω Παθολογία.
Δεν είναι καιρός για όνειρα
«χρόνιον αποφρακτικόν εμφύσημα»...

Τώρα ξεκινούν και οι πρώτες αναζητήσεις πολιτικού στίγματος.

«Στον αγωνιστή Σωτήρη Τούτουνα»

Χθες ακόμη
μιλάγαμε μαζί του
σε κάποια γραφεία.
Τα μάτια του σπίθιζαν
πίσω απ' τα κοντρά γυαλιά
και η μυτερή του μούρη
λες κι άνοιγε καινούριους δρόμους.
Λίγες στιγμές γνωριμίας
κι ένιωθες να σπαρταρά η καρδιά σου.
Ένα κορμί σκελετωμένο,
βασανισμένο με χίλιους τρόπους.
Κι όμως άντεχε σα θεριό,
σα γρανίτης.
Κι όμως γελούσε.
Κι όταν μιλούσε
για τον κόσμο που έρχεται,
έλαμπε σα φωτεινό αστέρι.

Η δικτατορία του 67 τον βρίσκει στρατιώτη στον Έβρο.

«Απομόνωση»

Τώρα είμαι απέναντι
από τους τούρκικους μιναρέδες,
που φαίνονται ν' αγγίζουν τον ουρανό.

*Το στρατόπεδο είναι κάτι κατασκηνώσεις
πάνω σε βράχους.*

*Γύρω – γύρω σαν απέραντο στεφάνι,
ένα πενκόδασο.*

*Το ποτάμι, ο Έβρος, ήρεμος
μας γυρίζει τις πλάτες του.*

*Όταν ο ορίζοντας είναι καθαρός
σαν το πρόσωπό σου,*

*τότε τα τούρκικα χωριά μάς φαίνονται
σαν κοπάδια από αγριόπαπιες.*

*Τα πρωινά νομίζουμε πως ακούμε
την κελαηδιστή φωνή του Ιμάμη.*

*Ξέρεις είναι όμορφα εδώ
σαν τον κόρφο σου.*

Έτσι η απομόνωση είναι ένα τίποτα.

Ήδη αρχίζει να διαμορφώνει ο ποιητής, παρόλο που είναι πολύ νέος, ούτε 30 ετών, μια οξύτατη διαπεραστική ματιά, που καταλήγει σε πικρό σαρκασμό. Γύρω του κυκλοφορούν άνθρωποι που θέλουν να θεωρούνται προσοδευτικοί, προσκυνώντας όμως ταυτόχρονα την εξουσία. Τος καταγγέλει.

«Άνθρωποι»

Τους βλέπεις οργανωμένους,
ήρεμα να προχωράνε.

Φιγούρες προκατασκευασμένες.

Στη φόδρα χαμηλά μπορείς να διαβάσεις

«Made in ...».

Τους διακρίνεις από την ακαμψία του αυχένα,
τον τρόπο χειραψίας,

το ύφος, την κάμψη της μέσης.

Όμως δεν μπορείς να μην παραδεχθείς:

«Είναι επαγγελματίες στο είδος τους».

Διπλή φόδρα.

Διπλή τοποθέτηση.

Αυτή που γλιστράει σαν υδράργυρος.

Κι αυτοί ονομάζονται

άνθρωποι...

Φορώντας την persona, το προσωπίο ενός απ' αυτούς, φωτογραφίζει τη στάση πολλών πουλημένων πνευματικών (!) ανθρώπων της εποχής.

«Πουλημένο τομάρι»

*Έμαθα να πουλώ την ψήφο μου
μαζί και την ψυχή μου.*

*Κι ούτε με νοιάζει τι θα πουν
άνθρωποι μικροί και ταπεινοί,
αιώνια πεινασμένοι.*

*Καβάλα σε άλογο μανριδερό
τρέχω και κρανγάζω
σαν χίλιοι κόρακες μαζί.*

*Κι αν είμαι ποιητής και συγγραφέας,
είμαι ταλέντο ζηλευτό κι η πένα μου
με βοηθά πολύ σε τούτη τη δουλειά.*

*Κι ούτε με νοιάζουν σαν περνά
τα στόματα που ψιθυρίζουν.*

*Έχω γυμνάσει και τ' αντιά
ν' ακούνε ό,τι βολεύει.*

*Το ακριβό τομάρι μου κρατώ
καλά κρυμμένο.*

Η παγκόσμια πολιτική κατάσταση τον ευαισθητοποιεί και γίνεται ποίηση.

Παράλληλα και σ' αυτήν την περίοδο η ερωτική ποίηση παράγει στίχους άλλοτε αισθησιακούς και άλλοτε εξαιρετικά εύθραυστους και τρυφερούς.

«Όνειρο»

Χθες σ' αντίκρισα στον ύπνο μου.

Με κοίταγες θλιμμένα.

Δε θέλω να σε χάσω.

*Κάποτε ήθελα να γίνω κάτι
για σένα μονάχα.*

*Τώρα ένα πράγμα θέλω,
να εκμηδενιστώ στην αγκαλιά σου.*

Δώσ' μου ένα όνομα,

ένα χαντρί, ένα καϊμαλί,

έστω μια γρατσουνιά,

ένα αποτύπωμά σου...

«Μαργαρίτα»

Εγώ θα σε λέω Μαργαρίτα!

Μονάχα εσύ ξέρεις το καινούριο σου όνομα.

Τούτος ο φροντισμένος κήπος,

*τα λευκά περιστέρια και η καναρινί τριανταφυλλιά
δένονται γύρω απ' τη λεπτή σου μέση.*

Εγώ δεν είχα το χρόνο ή δεν μπόρεσα,

Μαργαρίτα, να σου φέρω το μοναδικό κυκλάμινο.

*Μέσα στον κόρφο σου σπαρταράει
αυτή η καθυστέρηση.*

Όμως Μαργαρίτα τώρα ξέρουμε

όπου θα 'σαι... όπου θα 'μαι,

η φωνή μας δε θα ξεχωρίζει.

*Μπορούσαμε Μαργαρίτα... Ναι, το μπορούμε
όλα να τα ισοπεδώσουμε.*

Και πάνω σ' αυτήν την ίδια γη

να φυτέψουμε την αγάπη μας.

*Όμως εμείς πολεμάμε κάθε μέρα
τον ανθρώπινο πόνο.*

Αχ... Μαργαρίτα, για μια στιγμή

να γινόντουσαν όλα, κορμί και ψυχή, ένα!

1974. Η μεταπολίτευση έρχεται. Έκρηξη συναισθημάτων, σύγκρουση ιδεών, φωνές, τραγούδια. Ο ποιητής παρατηρεί με συγκίνηση, αλλά και με περισκεψη τα πολιτικά πράγματα του τόπου.

«Ιερές μνήμες»

Ψάχνω το πρόσωπό μου.
Ψάχνω την ταυτότητά μου.
Τα δακτυλικά μου αποτυπώματα.
Ψάχνω σ' αυτήν τη μακρηγορία.
Μέσα σ' αυτήν την πάλη των ιδεών,
που δεν έχει πρόσωπο.
Φτερουγίζει η καρδιά μου.
Ματώνει η καρδιά μου.
Δεν μπορώ άλλο να κοιτάω.
Δεν μπορώ άλλο να εξοστρακίζω
τη μικρή γροθιά μου στο καύκαλο
της σκοπιμότητας.
Ιερές μνήμες.
Μνήμες που ξεπλένουν
ένα κομμάτι της ιστορίας μας.
Αύριο χαμογελάνε,
αύριο τραγουδάνε,
αύριο φέγγουν διάττοντες αστέρες
οι μικροί ήρωες του Πολυτεχνείου.
.....

Σε λίγο αναγνωρίζεται το δίκιο του αγώνα μιας
ολόκληρης γενιάς.

«Το πρώτο στεφάνι»

Το πρώτο στεφάνι!
Το πρώτο <<χαίρε>> από την πολιτεία!
Η πρώτη αναγνώριση!
Τα δάχτυλα θα τρέμουν, μπρος στο δάφνινο στεφάνι,
που θ' ακουμπάει στα πόδια τους.
Τα δάκρυα του κόσμου θα κυλάνε
πάνω στις βαθιές χαρακιές του χρόνου.
Σελίδες γραμμένες με αίμα.
Σελίδες ντροπής περνάνε στη λήθη.
Οι ήρωές μας, όλοι οι ήρωές μας
σηκώνονται, ανεβαίνουν, ακουμπάνε
πάνω στα δεκανίκια τους, πάνω
στα χαμένα χέρια τους, πάνω στα χαμένα πόδια τους.
.....

Η κοινωνική υποκρισία τον πνίγει. Η αλήθεια δυσ-
σεύρετη. Τα πάντα προκατασκευασμένα. Ακόμη και ο
θάνατος γίνεται αφορμή προσωπικών υπολογισμών
και συμφερόντων. Με τον πολύ εύγλωττο τίτλο «θέα-
τρο» δίνει στους παρακάτω στίχους ένα στιγμιότυπο
υποκρισίας, που θυμίζει γνωστό ποίημα του Μανώλη
Αναγνωστάκη.

«Θέατρο»

Συγκεντρώθηκαν γύρω από τη σορό
φάτσες ξαγρυπνισμένες
όλοι τους σκυθρωποί.
Θ' αρχίσει ο καθείς να λέγει,
να δικαιώνει.
Θα πούνε... ήταν καλός,
πολύ καλός...

Έτσι συνήθισαν απ' τα παλιά,
σαν φύγει κάποιος,
να τον δικαιώνουν.
Κι ας έβλαψε, κι ας ρήμαξε.
Το κούφιο του κορμί θα τιμήσουν-
στεφάνια, αρώματα και δάκρυα-
κι ας έβλαψε, κι ας ρήμαξε.
Τούτη τη στιγμή
καθένας σιωπηλά συνωμοτεί
τη θέση που αναπόφευκτα
θα πάρει.

Η επίδραση ποιητών που αγαπά, όπως ο Ναζίμ
Χικμέτ και ο Νικηφόρος Βρεττάκος, είναι φανερή
στο έργο του. Χτίζουν τις γέφυρες για να περάσει
τη φωνή του σε δικές του εκφραστικές φόρμες. Ταυ-
τόχρονα με γρήγορες πινελιές έχει την ικανότητα να
φτιάχνει πειστικά πορτραίτα. Άνθρωποι της καθημε-
ρινότητας, όπως ο φτωχός βιοπαλαιστής Αιμίλ, γυναι-
κεία πρόσωπα που αγγίζουν την αισθητική τελειότητα,
πνευματικές μορφές όπως ο Χρήστος Τσολάκης και
ο Νικηφόρος Βρεττάκος, αποτελούν την έμπνευση
πετυχημένων πορτραίτων.

«Ο Αιμίλ»

Ο Αιμίλ που πουλάει μαϊντανό στο Καπάνι,
είναι ένας κοντόχοντρος άνθρωπος
με φωνή βαριά και βραχνιασμένη.
Κάθεται σε μια παράγκα πάνω στο Επταπύργιο.
Έχει γυναίκα και τρία παιδιά.
Το χειμώνα πουλάει λεμόνια
με το ίδιο καλάθι, στην ίδια αγορά.
Είναι χαρωπός τύπος
παρόλο που τον κυνηγούν οι χωροφύλακες.
Η μόνη του διασκέδαση είναι την Τετάρτη
το απόγευμα να πηγαίνει σινεμά.
Δεν καπνίζει κι ούτε πίνει.
Είναι καλός οικογενειάρχης.
Αν είχε λεφτά, μας λέει,
θα έντυνε τα παιδιά και τη γυναίκα του.
Αλλ' αυτά είναι σκέψεις της άνοιξης.
Χθες τον πόνεσε το σκυώτι και τον παιδιού του
πρήστηκε ο λαιμός.
Ο Αιμίλ όμως χαμογελάει.
Μέσα στις χοντρές του κούφτες
κρατάει ματσάκια μαϊντανό.

Εδώ στα πορτραίτα του, κορυφαία συγκινησια-
κή στιγμή αποτελεί ο θάνατος του πατέρα του, ενός
πατέρα τρυφερού και ταυτόχρονα δυναμικού, που
σφραγίζει με την παρουσία του ή την απουσία του
τον ποιητή.

«Στον πατέρα μου»

Την τελευταία ανθοδέσμη,
ροζ και κόκκινα τριαντάφυλλα-
τι άλλο χρώμα σου ταίριαζε;-
ήθελα να σου φέρω.
Και δύο τζιρνίκια,
δυο αγριοροδάκινα.
Κι έτσι που κοιτάξα...
θυμάσαι εκείνη την καρδιά;
Πώς θέριψε αλήθεια!
Σωστά μου 'λεγες << θα θεριέψει,
θα γίνει σωστό πλατάνι!>>
Ναι, πατέρα, έγινε.
Όλα έγιναν, όπως ακριβώς έλεγες.
Τι θεριό ήσουν!
Εκείνα τα παλιάλογα, τα πετούσες
με μια σπρωξιά!
Και κείνον τον μεθυσμένο,
με μιας τον ξάπλωσες!
Ίσιο μέτωπο,
σκληρός σβέρκος.
Εκείνα τα μελίσσια άτυχα.
Αναποδογυρισμένες κάσες.
Αφού έλειπες δεκαοχτώ μήνες
από το τελευταία παιδί σου,
το χτήμα σου...
Ξέρεις κάτι ;
Το χτήμα γέμισε αηδόνια.
Μην περιμένεις από μένα δάκρυα.
Τα δάκρυά μου είναι αυτά τα λόγια.
Είναι το ANTIO.

Ο Πολυχρονιαδής ζει με το πάθος του πολιτισμού. Προσπαθεί από πολύ νωρίς να συμμετέχει ενεργά στα πολιτιστικά δρώμενα της πόλης. Τον αρκικό ενθουσιασμό του τον διαδέχεται σιγά - σιγά η απογοήτευση, χωρίς όμως να είναι ικανή αυτή η απογοήτευση να τον κάνει να αποστασιοποιηθεί. Απλά διαπιστώνει όλο και περισσότερο πως ένας τόσο ιδεατός χώρος, όπως αυτός του πολιτισμού, γίνεται σκακιέρα πολιτικών παιχνιδιών.

«Η μάχη του πολιτισμού»

Τους βλέπεις
σκεπτικούς και συνοφρωμένους:
<<Οι Δον Κιχώτες του Πολιτισμού>>!
Τα οράματά τους λίγο πιο κάτω από τη μύτη.
Στολισμένοι με λαμπερές πανοπλίες,
δεν έχουν τίποτε να πουν.
Αποστεωμένοι, χωρίς ιδέες.
Μέρα-νύχτα γράφουνε,
καρφώνουν τον Πολιτισμό.
Η αγάπη έφυγε από τον Άνθρωπο,
ο κουρνιαχτός μας πνίγει.
Κάποιος μίλησε για νέα ελίτ.
Άλλος είπε πως έτσι παίζονται
τώρα τα παιχνίδια.
Κάπου η δόση ξέφυγε

Το προζύμι πέτρωσε.
Ακούγονται παράξενοι ήχοι.
Μήπως περάσαμε σε άλλη εποχή;

Διαπιστώνει τις συντεταγμένες της νέας εποχής.

Με στίχους κοφτούς, ασθματικούς, οργισμένους, χαρακτηρίζει αυτήν την εποχή, την εποχή με τη ασύλληπτη σύγχυση, την εποχή μας, Βαβέλ. Το ποίημα θα δώσει αργότερα και τον τίτλο σ' ολόκληρη τη συλλογή.

«Βαβέλ»

Κύμβαλα αλαλάζοντα
καθώς ανεβαίνεις τον πύργο της Βαβέλ.
Αν ξέραμε τι τρώμε...
Αν ξέραμε τι λέμε...
Άναρθρες φωνές καταστήσαμε.
Δεν περνάει η λογική.
Ξένη η σωφροσύνη.
Στα λεξικά θα ψάχνουμε την ετυμολογία.
Υπήρξε, θα λέμε, κι αυτό το ουσιαστικό.
Στο σβέρκο το καπίστρι.
Ο σταβλάρχης φωνάζει
και είναι και ωραίος!
Το άρωμα να είναι Τσάρλυ.
Στο καζάνι βάλαμε την κουλτούρα
με μπόλικο μαϊντανό.
Ποιος είπε πως γκρεμίστηκε η Βαβέλ;

Ο σαρκασμός, η πικρία, η αγωνία που χαρακτηρίζουν τα τελευταία ποιήματα που ακούστηκαν, είναι γνωρίσματα της περιόδου που ξεκινά από το 2000 και στην οποία ανήκουν. Και, αν και από πολύ νωρίς ο ποιητής δείχνει μια στοχαστική διάθεση, μια ικανότητα να συμπυκνώνει επιγραμματικά σκέψεις και συναισθήματα, τώρα, με την ωριμότητα της ηλικίας, αυτό είναι πιο εύκολο. Στίχοι παλιότεροι όπως:

«Δε γεννήθηκες, για να κοντύνεις την αιωνιότητα
στα μέτρα σου»

ή

«Αν ήμουν βέβαιος πως υπάρχει κι άλλη ζωή
ίσως να έφευγα
δε θέλω να χάσω και κείνο
το ελάχιστο που έχω»

δίνουν τη θέση τους σε άλλους επιγραμματικότερους:

«Έσυ το φως
κι εγώ μια ριπή»

Σ' αυτήν τελευταία περίοδο μαζί με τα σκληρά ποιήματα συνυπάρχουν και ποιήματα της νοσταλγίας

και της προσωπικής ενδοσκόπησης. Μετρά το παρελθόν, το ζυγίζει, το προσθέτει στο παρόν του, αποκρυπτογραφεί το μέλλον του.

«Το ταξίδι»

Έτσι άρχισε
ένα ταξίδι χωρίς άστρο,
χωρίς ελπίδα.
Τα πανιά, πάντοτε φουσκωμένα,
δέχονταν τα μανιασμένα κύματα.
Το πηδάλιο από καιρό είχε σπάσει.
Δεν άντεξε στην πρώτη θύελλα.
Τα τρόφιμα αρμύριζαν, δεν τρωγότανε.
Όμως η ψυχή δε ζητούσε
ούτε νερό, ούτε ψωμί.
Μόνο κοίταζε εμπρός, πιο πέρα
κι από τον ορίζοντα.
Είχε μάθει πια, μετά τόσα χρόνια,
πως θα πλήρωνε ακριβά
αυτήν την ευαισθησία.
Ανταποδοτικό τέλος
κανείς δε σου χαρίζει.
Έτσι άρχισε να συνηθίζει
συνεχώς να περιστρέφεται
γύρω από τη γη.
Τώρα δεν τον ένοιαζε
η ατέλειωτη περιφορά.
Κάθε τόσο προσπερνούσε γνωστά τοπία.
Η απόφαση είχε ληφθεί προ πολλού.
Η αέναη κίνηση κι εκείνο το χαμόγελο
του κρατούσε ζεστό ακόμα το σώμα...

Η νοσταλγία για ό,τι χάθηκε αποτελεί πηγή έμπνευσης και λειτουργεί σα σουρντίνα στη μουσική της ποίησής του.

«Μέχρι χθες»

Τώρα δεν είσαι το φως μου.
Μέχρι χθες κρατούσες τη μανιβέλα
και γύριζες τον κόσμο μέσα μου.
Όλα γινότανε τότε τραγούδι
και τότε μάχες ατέλειωτες.
Φωνές και κραυγές και απελπισίες,
γέμιζαν το τοπίο του κάμπου
με καπνούς και θολές εικόνες.
Έμοιαζες με θεά πάνω σε άλογο,
με μαλλιά λυτά, κατάμαυρα,
που γνάλιζαν παράξενα
στο πρώτο χάδι του ήλιου.
Είχα πιστέψει πως έφερνες μέσα σου
κάτι καινούριο.
Όμως η πείρα έπρεπε
να μ' έχει διδάξει.
Αυτά συμβαίνουν στα παραμύθια
και στο μυαλό
των συγγραφέων.
Έμοιαζες με χρυσό όνειρο,

που ήρθε στη στιγμή που ήθελα.
Οδηγός και φάρος σε μια βιαστική ζωή.
Και μου άρεξε, όπως το παιδί που χαίρεται
το πρώτο του παιχνίδι.
Μέσα μου βυθιζόμουν έρμαιο μιας δίνης
και συνέχιζες να σκαλίζεις όλο και πιο βαθιά.
Δεν κατάλαβα ποτέ τι έψαχνες.
Ίσως τις χαμένες ελπίδες σου.
Ο χρόνος κριτής αμείλικτος.
Το φως ξεθωριάζει.
Σταγόνα-σταγόνα μέσα μου
η πηγή στερεύει.
Το πρόσωπό σου έγινε κουκίδα στον ορίζοντα.
Πήρε χρώμα πορτοκαλί,
όπως ένα αστέρι που σβήνει.
Και τότε ένα πικρό χαμόγελο
απλώθηκε μέσα μου.
Η απόλυτη σιωπή...

Τώρα η ποίησή του ντύνεται με τους ψίθυρους της σιωπής, διακρίνοντας στον ορίζοντα ίσκιους χορευτές.

«Σαν πεταλίδα»

Ήρθες ντυμένη
με το φόρεμα της σιωπής.
Πάντα κατάφερνες
να λες περισσότερα χωρίς ήχο.
Κι έτσι, όπως οι λέξεις
βγαίνανε μέσα από τα κύτταρά σου,
χιλιάδες πεταλούδες
άνοιγαν φτερά.
Αν κάτι χαίρομαι τώρα,
είναι πως μόνος μου ζω
σ' έναν παράξενο κόσμο.
Όρες κοιτάω πέρα απ' τον ορίζοντα,
διακρίνοντας ίσκιους χορευτές.
Το χρώμα του ήλιου στη δύση
ξεψυχισμένο, όπως τα όνειρά μου.
Η φυγή στη σκέψη μου κόλλησε
σαν πεταλίδα στην άκρη
του βράχου.

Αποτιμώντας, θαρρείς, την πορεία του, με σεμνή αυτογνωσία των ορίων και των δυνατοτήτων του γράφει στωικά:

«Μη βιάζεσαι να χαράξεις το όνομά σου.

Μια ζωή πολλές φορές

δε φτάνει

να φτιάξεις μήτε ένα μονόγραμμα»

Απόψε, καθώς κλείνει η βραδιά, ίσως είναι πιο εύκολο για τον ποιητή να κοιτάξει πίσω του και να δει πως μέσα στα χρόνια που πέρασαν κατάφερε, με την ευαισθησία του και την ανθρωπιά του, να φτιάξει, στη μικρή μας πόλη, το δικό του μονόγραμμα...

Θολός Βυθός

Γιάννη Ατζακά

Χρήστος Σκούπρας
Φιλόπορος

Το βιβλίο του Γιάννη Ατζακά *Θολός Βυθός* είναι ένα αξιανάγνωστο βιβλίο για πολλούς λόγους. Καταρχήν, η πρωτοπρόσωπη μαρτυρία του συγγραφέα για τη ζωή των ορφανών παιδιών στις Παιδουπόλεις της Φρειδερίκης, καταφέρνει να δομήσει πολλά ερωτήματα, απορίες και δευτερεύουσες πλευρές του πρόσφατου παρελθόντος που φαίνεται πως απασχολούν ακόμη τη νεοελληνική κοινωνία.

Στο βιβλίο, μια ψυχαναλυτική νουβέλα ενηλικίωσης, το Παιδί, ο Γιάννης Αρχοντής της αφήγησης, αναμετρίεται με την ορφάνια και τον ξεριζωμό από το γενέθλιο χώρο. Η μοίρα και η τύχη του έθεσαν ως έργο από τα μικρά του χρόνια να αναστοχάζεται τον εαυτό του και τις ρίζες του, μέσα από τη συνείδηση των μεγαλύτερων και των κανόνων που διέπουν τη λειτουργία των παιδουπόλεων. Είναι ένας ανταρτόπληκτος. Είναι αποτέλεσμα της εκφραστικής ευστοχίας του συγγραφέα, το γεγονός πως ο ενήλικας αφηγητής, σχολιάζοντας τη μαρτυρία του παιδιού στις παιδουπόλεις, φτάνει στην πηγή-πληγή του Λόγου μετά την ολοκλήρωση μιας ζωγραφικής σύνθεσης, την οποία ολοκλήρωσε ένα καλοκαίρι στο γενέθλιο χωριό, το Θεολόγο της Θάσου, πριν αποφασίσει να καταγράψει τις μνήμες του από τις παιδουπόλεις.

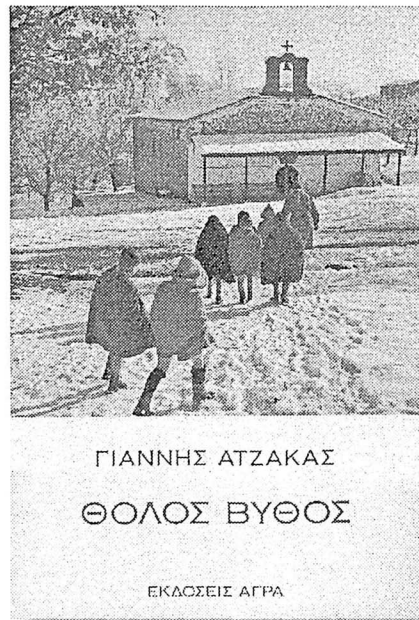
Το περσινό καλοκαίρι τελείωσε και τη μεγάλη του σύνθεση. Μέρες και μέρες πάλευε να βάλει πάνω σε μια σκουριασμένη λαμαρίνα, που έβγαλε το κύμα, όλο το παιδικό του σύμπαν, τη μαγική κοιλάδα με τα βουνά που την έκλειναν στην αγκάλη τους. Το χωριό στα πόδια μιας απογυμνωμένης πλαγιάς και μετά ο στενός κάμπος με τα χωράφια και τις ελιές. Ένα κομμάτι θάλασσα στο βάθος. Κι όλα να ξεδιπλώνονται τριγύρω από το νερόμυλο του Μαντάνη και το μικρό περιβόλι τους. Έκανε το νερό που ερχόταν από την Αγία Βασιλική και περνούσε έξω από το κοιμητήριο, να πέφτει από ψηλά πάνω στη φτερωτή του μύλου και μετά να σκάζει αφρίζοντας. Το γαϊδουράκι που, από τη μεριά του χωριού, έφερνε το άλεσμα, και τη μεγάλη καρυ-

διά να σκιάζει με τα κλαδιά της όλο το μικρό πλάτωμα. Έκανε ακόμη και το γεφυράκι πάνω από το αυλάκι. Τη χαμηλή πεζούλα με το φράκτη και το στενό πορτί της. Μια θημω-

νιά από κίτρινα στάχυα κοντά στην μπασιά.

Ο ενήλικας αφηγητής παλεύει να τακτοποιήσει πλευρές της προσωπικής του ιστορίας που έχουν σχέση με την οδυνηρή εμπειρία του αποχωρισμού της γενέθλιας γης. Ισχυρίζομαι πως το παραπάνω θέμα του ζωγραφικού πίνακα αποτελεί το ευρύτερο θεματικό μοτίβο της αφήγησης. Ο αθέλητος χωρισμός από το χωριό του, την πρωτεύουσα του καθενός μας, η απώλεια του παιδικού παραδείσου, η στέρηση της αγαπημένης γιαγιάς Βενετιάς και του παππού, αποτελούν την κινούσα αιτία της αφήγησης. Πως πέρασε αυτά τα 6 χρόνια, περιπλανώμενος ο μικρός Γιάννης Αρχοντής ή Αχοντής- ορφανεμένος από την κοιλιά της μάνας του και όχι μόνο από ένα ταπεινό ρο, αφού για χρόνια ήταν γραμμένος ως Αχοντής αντί Αρχοντής στους καταλόγους της παιδούπολης;

Ο συγγραφέας Γιάννης Ατζακάς με τον *Θολό Βυθό* κατορθώνει να μας δώσει μιαν αποδραματοποιημένη αφήγηση για μια κρίσιμη πλευρά της μετεμφυλιακής ελληνικής κοινωνίας. Η μαρτυρία του είναι αποκαλυπτική επειδή μέσα από τις λυρικές περιγραφές του τοπίου, (σολωμική αίσθηση αναφερόμενη στα ηθικά διλήμματα που θέτει η

ομορφιά της φύσης), κατορθώνει να ανασυστήσει την εσωτερική σύγκρουση ενός παιδιού που προσπαθεί να καταλάβει όσα συμβαίνουν γύρω του στην «αταξική» κοινωνία των παιδουπόλεων. Το Παιδί προσπαθεί να επανενώσει το κομμένο νήμα της προσωπικής του ιστορίας, που τον συνδέει όχι μόνο με τους οριστικά απόντες αλλά και με τον αγνοούμενο; νεκρό; πατέρα του, αντάρτη του Δημοκρατικού Στρατού.

Στην περιπλάνηση του στις Παιδουπόλεις, στον Άγιο Παύλο στο Καστρί, στο Ιωσηφόγλειο της Νέας Σμύρνης, στην Καλή Παναγιά της Βέροιας και στον Άγιο Δημήτριο της Θεσσαλονίκης μαθητεύει στην σπαρτιατική αγωγή, σ' ένα αυστηρό πρόγραμμα απαγορεύσεων και κανόνων.

Η επαναληπτική αφήγηση των επισκέψεων της Μεγάλης Μητέρας, της βασίλισσας Φρειδερίκης, τόσο στο Καστρί όσο και στην Καλή Παναγιά δεν είναι καθόλου τυχαία για την οικονομία της αφήγησης. Οι επισκέψεις καταλήγουν πάντα να διαψεύδουν τις προσδοκίες που έχουν καλλιεργήσει τα ορφανά, απομυθοποιούν τη σπουδαιότητα της συγκεκριμένης μητρικής αγκάλης και μεγεθύνουν το τραύμα της προσωπικής απώλειας. «Το μεγάλο παράπονο του Παιδιού είναι πως δεν τους μίλησε ποτέ. Αφού είναι Γερμανίδα ρε, δεν ξέρει ελληνικά, λέγαν τα παιδιά μεταξύ τους». Και οι επισκέψεις της γιαγιάς Βενετιάς, κατά τη διάρκεια των 6 χρόνων αφήνουν ανάμικτα συναισθήματα στο Παιδί. Θυμό και λύπη μαζί για την απώλεια του παιδικού ονείρου, συναισθηματική απόσταση και συνειδητοποίηση των μεγάλων αλλαγών που έχει επιφέρει μέσα του η ζωή στις παιδουπόλεις. Ο αναγνώστης παρακολουθεί πως το μικρό Παιδί ξεπόνεσε και το μόνο που τον ενδιέφερε ήταν να βρει ένα μέρος για να κλάψει. Η μάνα –γιαγιά, δικαιωματικά ταγμένη στη γενιά των ατέλειωτων βασανισμένων αναλφάβητων ρομιών γυναικών του Παπαδιαμάντη και του Χατζή, παρακολουθεί τις αλλαγές και προσπαθεί να καταλάβει με το μητρικό ένστικτο πως αισθάνεται τ' αγγόνι της και τι τον απασχολεί.

Το Παιδί καθιστά σαφές πως τα τρία χρόνια που πέρασε στην Παιδόπολη της Καλής Παναγιάς ήταν τα καλύτερα. Και για τον αναγνώστη η εξήγηση είναι απλή. Σ' αυτήν συμβαίνει η μεταμόρφωση του, από ένα παιδί που αναζητεί μιαν ταυτότητα και απαντήσεις σε εκείνον που βρίσκει απαντήσεις στην καλή επίδοση και στο διάβασμα για το σχολείο, στην ατμόσφαιρα της παρέας. Η λυρική όμως περιγραφή της τοποθεσίας της Καλής Παναγιάς θυμίζει το ζωγραφικό πίνακα του ενήλικα αφηγητή και τον παιδικό του παράδεισο

που έχασε στο Θεολόγο της Θάσου.

«Ακόμη και τώρα, κι ας έχουν περάσει πενήντα χρόνια, η μικρή κοιλάδα προβάλλει σαν τότε μπροστά μου. Δεν θα σταθώ στην πρώτη κοφτή στροφή μετά την πύλη, εκεί όπου, ανήμερα της Ζωοδόχου Πηγής, έφυγε κάτω στη ρεματιά το λεωφορείο με τους προσκυνητές. Θα προχωρήσω παραμέσα λίγο στο ξάγναντο πίσω από το ξυλουργείο, όπου υπήρχε ένας μικρός εξώστης με χαμηλό πεζούλι, που εμείς το λέγαμε το «στρογγυλό». Από κει η ματιά σου γλιστρά από τις χιονισμένες κορφές του Βερμίου στις χαμηλές πλαγιές του, στέκεται για λίγο πάνω στις κόκκινες σκεπές και τα πλατάνια της παιδόπολης και χάνεται στο βάθος της πεδιάδας. Η «Καλή Παναγιά» είναι κλεισμένη στην αγκαλιά του βουνού· ανοίγει μόνο προς τη μεριά του κάμπου, που απλώνεται σαν απέραντη πράσινη θάλασσα στα πόδια της... Ο δρόμος κόβει την πλαγιά και χαμηλώνει ως το γεφυράκι της ρεματιάς...». Η ομοιότητα με τον γενέθλιο χώρο και τον πίνακα είναι προφανής.

Είναι γεγονός, πως δεν έχουμε ακόμη στην τοπική βιβλιογραφία μια ολοκληρωμένη μελέτη για την ιστορία της Παιδόπολης της Καλής Παναγιάς. Δεν γνωρίζω βέβαια με ποιον τρόπο ο σύλλογος αποφοίτων της παιδόπολης θα μπορούσε να βοηθήσει σ' αυτήν την κατεύθυνση. Αυτό που θέλω να υπογραμμίσω είναι πόσο σημαντικό γεγονός είναι η ύπαρξη ενός σώματος φωτογραφιών του Δημήτρη Χαρισιάδη για την παιδόπολη της Καλής Παναγιάς. Ο Δημήτρης Χαρισιάδης, ένας από τους σπουδαιότερους Έλληνες φωτογράφους, γεννημένος στην Καβάλα και μεγαλωμένος σε αστικό περιβάλλον στην Αθήνα, άφησε ένα από τα μεγαλύτερα φωτογραφικά αρχεία. Φέτος διοργανώθηκε μια μεγάλη έκθεση στο Μουσείο Μπενάκη και εκδόθηκε πρόσφατα ένας τόμος με φωτογραφίες του.

Ο Δημήτρης Χαρισιάδης φωτογράφιζε τις δύσκολες συνθήκες διαβίωσης των «ανταρτόπληκτων», που είχαν μετακινηθεί μακριά από τους τόπους τους, καθώς επίσης τη διανομή στους καταυλισμούς ρούχων, φαρμάκων και τροφίμων. «Εκτός από μέλη της κυβέρνησης», συμπληρώνει η κ. Ιμσιρίδου, η επιμελήτρια της έκθεσης των φωτογραφιών, «ακολουθούσε συχνά τη βασίλισσα Φρειδερίκη κατά τις περιόδους της στις παιδουπόλεις που η ίδια είχε ιδρύσει, αποδίδοντας με άψογο τρόπο την οργάνωση και τη λειτουργία τους, τη σωματική ευρωστία των παιδιών και τη φαινομενική ευτυχία τους».

Ο Θολός Βυθός του Γιάννη Ατζακά δίνει έμμεσες απαντήσεις και στο ερώτημα κατά πόσο έληξε ο ελληνικός εμφύλιος τόσο στην κοινωνία, αλλά και κατά πόσο αναπαραστάθηκε όσο

του αξίζει στην πεζογραφία. Τις συνέπειες του εμφυλίου φωτίζει, όχι μόνο η αφιέρωση του συγγραφέα «στα παιδιά του εμφυλίου, πικρό καρπό από τα στάχια που θέρισε το δίκοπο δρεπάνι», αλλά και το γεγονός πως η μαρτυρία του εστιάζει στην εσωτερική σύγκρουση που επιβάλλει ο ιδεολογικός σωφρονιστικός λόγος των παιδοπούλων. Οι συμμορίτες είναι οι κατσαπλιάδες, οι αδίστακτοι, αυτοί που αρπάζουν τα μικρά παιδιά από την αγκάλη της μητέρας πατρίδος. Ναι το αποδέχομαι, λέει η συνείδηση του Παιδιού, αλλά αν είναι έτσι τότε, «Σκεφτόμουν πως αν ο πατέρας μου ήταν μ' αυτούς, τότε θα ήταν και αυτός συμμορίτης και κατσαπλιάς και ληστής και όλα εκείνα τα φοβερά πράγματα που έγραφαν αυτά τα βιβλία που μας διάβαζαν. Αυτό όμως, εγώ δεν μπορούσα να το δεχτώ για τον δικό μου πατέρα, όσο λίγο κι αν είχα προλάβει να τον γνωρίσω».

Ο Θολός Βυθός καταδεικνύει ότι η χειραγώγηση των παιδιών του Εμφυλίου πέτυχε, επειδή ακριβώς ο μηχανισμός δεν κατέφυγε στη βία. Επειδή στις παιδοπόλεις στήθηκε μια στατική μικροκοινωνία ίσης μεταχείρισης, με εσωτερική δικαιοσύνη και αμεροληψία. Τόση ώστε τα παιδιά με τις στολές δεν αντιλαμβάνονταν την πλύση εγκεφάλου που τους γινόταν, έπαυαν να νοιάζονται για την τύχη των γονιών τους. Σπίτι τους ήταν πια ο θάλαμός τους και η μνήμη τους χαρασσόταν από την αρχή. Η μνημονική αφήγηση του Παιδιού ισχυρίζεται πως τα παιδιά δεν αγαπήσανε τους νικητές αλλά δείχνει, από την προοπτική του ενήλικα αφηγητή, πως κατανοεί και τον τρόπο που η Παιδόπολη φρόντιζε τα ορφανά να έχουν τα απαραίτητα υλικά μέσα επιβίωσης και τη δυνατότητα να μάθουν μια τέχνη για να βγουν στην κοινωνία.

Οι μελετητές συμφωνούν σε μεγάλο βαθμό πως κανένα πεζογραφικό έργο δεν κατόρθωσε να αποδώσει την αλληλοσφαγή και την τραγικότητα του ελληνικού εμφυλίου πολέμου. Ακριβώς επειδή η μεγάλη ένταση των συναισθημάτων και των χασμάτων που γέννησε η σύγκρουση δεν ήταν δυνατό να αναπαρασταθεί σε μια μεγάλη σύνθεση. Αντίθετα, πιστεύω, πως οι χαμηλόφωνες μαρτυρίες, που δεν διεκδικούν την κατοχή

της μοναδικής αλήθειας, διαθέτουν τη δύναμη να αποδώσουν τη δομή της αίσθησης της μετεμφυλιακής εποχής και της τραγικότητας της.

Ο Θολός Βυθός ανήκει, κατά την κρίση μου, σ' αυτήν την κατηγορία. Χωρίς να είναι στις άμεσες προθέσεις του, καταφέρνει να διαγράψει τα όρια του εσωτερικού ψυχολογικού διχασμού, τα όρια του κοινωνικού διχασμού και τις ευρύτερες συνέπειες της ριζικότερης ασυνέχειας της σύγχρονης νεοελληνικής ιστορίας μας, του εμφυλίου πολέμου. Η αποδραματοποιημένη μαρτυρία για τη ζωή στις παιδουπόλεις, μέσα από την προοπτική του βλέμματος ενός Μικρού παιδιού και τον σχολιασμό του βλέμματος από την δεύτερη αφηγηματική φωνή του ενήλικα αφηγητή, η λεπτομερής καταγραφή του τοπίου, συνθέτουν μια μαρτυρία που πληροφορεί, προβληματίζει και συγκινεί τον αναγνώστη.

Ο μικρός Γιάννης Αρχοντής, έχει σαν τελευταίο σταθμό στις περιπλανήσεις του τον Άγιο Δημήτριο της Θεσσαλονίκης. Μετά από μια έντονη χρονιά με μυήσεις, συμμετοχή σε χριστιανικές ομάδες, αναζήτηση μιας νέας ταυτότητας στο νέο περιβάλλον, ο Γιάννης Αρχοντής αναμετρείται όχι με τους παλιούς ήρωες του, τον Διγενή Ακρίτα, ή τον Δελαβίνια που αποκρούει τις αναποδιές της ζωής. Δεν μπορεί πλέον να παραμείνει τρόφιμος της παιδόπολης, επειδή στην Α΄ Γυμνασίου δεν έβγαλε προβιβάσιμο βαθμό 17 αλλά 16 και 7. Έτσι, λοιπόν, αναμετρείται στη συνέχεια με τις εμπειρίες της ανοιχτής πόλης, τις χριστιανικές οργανώσεις, με τους ήρωες του κινηματογράφου, μέχρι να ξαναγυρίσει στο Θεολόγο της Θάσου μετά από 8 χρόνια περιπλανήσεων.

Ο Θολός Βυθός του Γιάννη Ατζακά ενσωματώνοντας στην αφήγηση τη δομή της μαθητείας και της αναμέτρησης, αποδεικνύει πως η πληγή-πηγή του Λόγου του έδωσε τη δυνατότητα να κερδίσει το παιχνίδι ακόμη κι όταν το κοφτερό δρεπάνι θέρισε την όμορφη κοιλάδα με το άνοιγμα στη θάλασσα, τον παιδικό, γενέθλιο παράδεισο, την πιο κρίσιμη ώρα, στο πέρασμα από το Παιδί στον έφηβο.

* Το κείμενο αποτελεί μια μορφή της εισήγησης στη βιβλιοπαρουσίαση του βιβλίου Θολός Βυθός, Άγρα, Αθήνα 2008, που έγινε στη Βέροια στις 25 Μαΐου 2009. Την εκδήλωση οργάνωσε η Εταιρεία Μελετών και Ιστορίας Πολιτισμού Ν. Ημαθίας, η Δημόσια Βιβλιοθήκη Βέροιας και οι εκδόσεις ΑΓΡΑ

Παραδοσιακοί χοροί, ήθη και έθιμα της Νάουσας

Χρήστος Ζάλιος

Γιώργος Μάλλιος
Φιλολόγος

Το βιβλίο χωρίζεται κατά τη γνώμη μου - ο συγγραφέας δεν προχωρά σε καμία διαίρεση - σε δύο μέρη. Το πρώτο αφιερώνεται σε μεθοδολογικά και θεωρητικά ζητήματα που σχετίζονται με τους παραδοσιακούς χορούς, τους τρόπους καταγραφής τους, τους ρυθμούς που ενσωματώνουν, καθώς και τις καθιερωμένες μεθόδους διδασκαλίας τους.

Ουσιαστικά δηλαδή πρόκειται για μια εισαγωγή στην επιστημολογία των παραδοσιακών χορών, μια παραχώρηση του συγγραφέα στο πλατύ κοινό, αφού ό,τι θα ακολουθήσει είναι πια εξειδικευμένο και επικεντρωμένο σε ζητήματα του χορού και της μουσικής της Νάουσας.

Προηγείται μια εισαγωγή για τους στόχους του βιβλίου, τα προβλήματα που αντιμετωπίστηκαν κατά τη συγγραφή του και τους ανθρώπους που βοήθησαν στην έκδοσή του. Ακολουθεί ένα γενικό κεφάλαιο για την ονομασία και τη διάκριση των παραδοσιακών χορών, πριν φθάσουμε στο κεφάλαιο όπου παρουσιάζονται οι μέθοδοι καταγραφής των παραδοσιακών χορών που εφαρμόστηκαν ως τα σήμερα στην έρευνα στον ελληνικό χώρο. Ο Χρήστος Ζάλιος προκρίνει ως προσφορότερη μέθοδο το συνδυασμό της απεικόνισης των πελμάτων και της μουσικοκινητικής ανάλυσης. Αυτό που έχει όμως σημασία στο σημείο αυτό είναι ότι επιλέγει να ενισχύσει την τεκμηρίωση των καταγραφών του με την χρήση και δημοσίευση βιντεοσκοπημένων στιγμιotypών. Έτσι, αποδεικνύει τη σαφέστατη οφειλή του στο έργο του Γιάννη Πραντσίδη, που πρώτος στην Ελλάδα εφάρμοσε την κινηματογράφηση / βιντεοσκόπηση ως επιστημονική μέθοδο καταγραφής και τεκμηρί-

ωσης των παραδοσιακών χορών.

Ακολουθούν δύο ακόμα μεθοδολογικά - εισαγωγικά κεφάλαια για το ρυθμό στην παραδοσιακή μουσική και τις μεθόδους διδασκαλίας των παραδοσιακών χορών. Μ' αυτά κλείνει το πρώτο θεωρητικό μέρος του βιβλίου.

Το αναγκαστικά σύντομο ιστορικό κεφάλαιο, μια εισαγωγή στην ιστορία της πόλης, ενέχει θέση μετάβασης από τα γενικά του χορού στα ειδικά κεφάλαια που αφορούν τη Νάουσα. Το ότι το κεφάλαιο αυτό περιλαμβάνεται στο βιβλίο εκφράζει την αντίληψη του Χρήστου ότι οι χοροί και η μουσική είναι κατ' εξοχήν ιστορικές κατηγορίες, γεννιούνται μέσα σε συγκεκριμένα ιστορικά συμφραζόμενα, εκφράζουν κοινωνικές σχέσεις που διαμορφώνονται από την εκάστοτε ιστορική πραγματικότητα.

Το κεφάλαιο αυτό το έγραψε ο υποφαινόμενος, είναι η δική μου συμβολή στο βιβλίο αυτό που περατώθηκε με τη βοήθεια αρκετών ακόμη ανθρώπων τα ονόματα των οποίων αναφέρει ο συγγραφέας στην εισαγωγή του.

Στο δεύτερο μέρος του βιβλίου του ο Χρήστος Ζάλιος πραγματεύεται το φαινόμενο της μουσικής και του χορού μέσα στο κοινωνικο-εθιμικό τους πλαίσιο. Γι' αυτό και αφιερώνει ένα κεφάλαιο στην παραδοσιακή φορεσιά της Νάουσας, γυναικεία και ανδρική, που αποτελεί έκφραση των ιδιαίτερων πολιτισμικών συνθηκών που διαμορφώθηκαν στην πόλη κατά τα τέλη του 19ου και στις αρχές του 20ου αι., την εποχή που έζησαν ή γεννήθηκαν οι περισσότεροι εκτελεστές των χορών και των σκοπών που παρουσιάζονται εδώ.

Οι χοροί, οι σκοποί και τα τραγούδια που παρουσιάζονται στο βιβλίο εκτελούνταν σε

μια ποικιλία κοινωνικών εκδηλώσεων. Ως πιο χαρακτηριστικές και αντιπροσωπευτικές προκρίνονται από τον συγγραφέα ο γάμος και το δρώμενο *Μπούλες*. Στην επιλογή αυτή οδηγεί εν μέρει το υλικό, αφού οι περισσότεροι σκοποί καταγράφηκαν ως μελωδίες και χοροί του γάμου, ενώ ένα σώμα παραδοσιακών χορών εξακολουθεί αυτούσιο σήμερα να εκτελείται στο πλαίσιο του δρωμένου. Είναι επομένως αναμενόμενο το γεγονός ότι ο συγγραφέας αφιερώνει μεγάλο μέρος του βιβλίου του για την περιγραφή του ναουσαϊκού γάμου.

Με τον παραδοσιακό γάμο ο Χρήστος ασχολήθηκε και παλιότερα στο πλαίσιο εκπαιδευτικού προγράμματος, ενώ για τις *Μπούλες* έχει αφιερώσει μια σειρά άρθρων στον τοπικό τύπο, αξιοποιώντας τις τελευταίες εξελίξεις της έρευνας πάνω στο θέμα, χωρίς βέβαια να το εξαντλεί.

Ακολουθεί το σημαντικό κεφάλαιο για τη μουσική παράδοση της Νάουσας, ένα ζήτημα με το οποίο ο Χρήστος ασχολείται από πολλά χρόνια τώρα. Η πραγμάτευση του θέματος στο κεφάλαιο αυτό διαρθρώνεται σε τρία μέρη ανάλογα με τα όργανα που παίζονταν, τον τρόπο οργάνωσης των κομπανιών και τους λαϊκούς οργανοπαίκτες που συμμετείχαν σ' αυτές. Για τον Χρήστο οι χοροί δεν είναι ανεξάρτητοι από τη μουσική ούτε από τους λαϊκούς εκτελεστές. Αυτή είναι μια οπτική καθαρά ενταγμένη στο ολιστικό πνεύμα της γνήσιας παράδοσης, όπου όλα τα μέρη συμμετέχουν ισότιμα για να εκφραστεί το όλον.

Το βιβλίο συνεχίζει και κλείνει με τρία κεφάλαια που αφορούν τους χορούς που εκτελούνται στο έθιμο *Μπούλες*, τις *Πατινάδες* που χορεύ-

ονταν με διάφορες αφορμές στη Νάουσα των αρχών του 20ου αι. και τέλος τις μελωδίες που ακούγονταν στους γάμους. Ας σημειώσουμε εδώ ότι πολλοί από τους σκοπούς που περιλαμβάνονται στα κεφάλαια αυτά έχουν καταγραφεί και μεταφερθεί στην ευρωπαϊκή μουσική σημειογραφία από το σημαντικό μουσικό της πόλης μας και συνεχιστή της πλούσιας οικογενειακής παράδοσης Γιάννη Βελιγδένη.

Στο καθαρά χορευτικό κεφάλαιο του βιβλίου ο Χρήστος Ζάλιος παρουσιάζει τους χορούς του δρωμένου *Μπούλες*. Εφαρμόζει, όπως είπαμε, ένα συνδυασμό μεθόδων για την καταγραφή και τη διδασκαλία τους. Ο χορός αναλύεται ρυθμικά, στη συνέχεια γίνεται η περιγραφική ανάλυση των βημάτων κατά την τρέχουσα σημειογραφία και με λόγια. Παρέχεται επίσης η μελωδία του χορού και όπου σώζονται, τα λόγια. Για τους «δύσκολους» μουσικά χορούς του πρώτου, *Παπαδιά* και *Παλιά Παπαδιά*, *Νταβέλη*, *Σωτήρη*, επιστρατεύτηκε η βυζαντινή παρασημαντική για την πιο αξιόπιστη καταγραφή τους. Για μια ολοκληρωμένη προσέγγιση των χορών αυτών πρέπει ο ενδιαφερόμενος να ανατρέξει στο DVD, όπου γίνεται η λεπτομερής, κατά μέρη διδασκαλία τους.

Ακολουθεί το κεφάλαιο με τις καταγεγραμμένες πατινάδες που περιλαμβάνουν το μουσικό και στιχουργικό, όπου υπάρχει, μέρος.

Το ίδιο ισχύει και για το τελευταίο κεφάλαιο με τις μελωδίες του γάμου. Το βιβλίο κλείνει με ένα πολύ χρήσιμο ευρετήριο ονομάτων και όρων, τον κατάλογο της πλούσιας βιβλιογραφίας που χρησιμοποιείται και τις παραπομπές.

Ας μη λησμονήσουμε βέβαια και το **DVD** με το απαραίτητο οπτικοακουστικό υλικό για την εμπέδωση των στόχων του βιβλίου.

Περὶ Θεάτρου

Καλοκαίρι καιρός για θέατρο

Νίκος Μανούδης
Χημικός - Θεατρικός συγγραφέας

Άλλος ένας θεατρικός χειμώνας πέρασε. Ανέβηκαν παραστάσεις, φιλοξενήθηκαν παραστάσεις. Κοινό και δημιουργοί γοητεύθηκαν ή απογοητεύθηκαν απ' ό,τι είδαν ή συμμετείχαν. Τις περισσότερες φορές η πραγματικότητα αιφνιδιάζει είτε ευχάριστα είτε δυσάρεστα. Έτσι είμαστε οι άνθρωποι, έτσι είναι η δημιουργία. Έχουν μια δυναμική και ευτυχώς που έχουν. Τώρα μας περιμένει ένα καλοκαίρι, ελπίζω θεατρικά ενδιαφέρον. Οι καλοκαιρινές παραστάσεις έχουν έναν διαφορετικό χαρακτήρα. Η γενικότερη θερινή εξωστρέφεια τις επηρεάζει κι αυτές.

Πολλές φορές θαρρείς πως η παράσταση είναι μόνο η αφορμή για να γευθείς με όλες τις αισθήσεις μια διαφορετική έξοδο από το σπίτι. Ζεστές βραδιές ανηφορίζεις ανάμεσα στα πεύκα του θεάτρου του άλσους. Συναντάς γνωστούς που μπορεί να έχεις να τους δεις ένα χρόνο. Συζητάς για το χειμώνα που πέρασε. Μένεις έκπληκτος για τα παιδιά που μεγάλωσαν. Παρακολουθείς τη παράσταση συνοδεία της απαλής μουσικής του αέρα που τρέχει ανάμεσα στις πευκοβελόνες. Μυρίζεις τα αρώματα των λουλουδιών της νύχτας. Βλέπεις

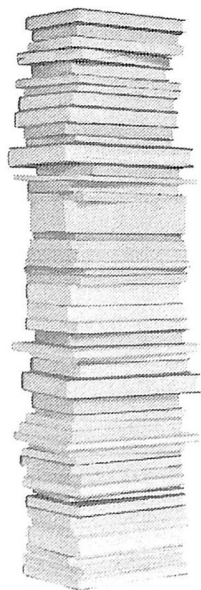
τις νυχτοπεταλούδες να μαγνητίζονται και να κολυμπούν στη δέσμη από τα φώτα των προβολέων. Στο τέλος σχολιάζεις το έργο, τους ηθοποιούς και τους υπόλοιπους συντελεστές, αρκετές φορές με ένα ποτήρι μπύρα σε κάποιο μπαράκι της πόλης. Είναι αλήθεια, έχουν μια γλύκα οι καλοκαιρινές παραστάσεις.

Κι αν οι καιροί είναι οικονομικά δύσκολοι, επειδή πιστεύω πως «οι δυσκολίες είμαι κρυμμένες ευκαιρίες» είναι καιρός να αναρωτηθούμε μήπως η τέχνη βοηθάει για να δούμε καθαρότερα την πραγματική διάσταση του προβλήματος. Είναι ευκαιρία να ξαναεκτιμήσουμε τις αξίες των πραγμάτων, να ξαναδούμε τον άνθρωπο και να εγκαταλείψουμε την καταναλωτική υπερβολή. Άλλωστε ο μόνος πλούτος που δε χάνεται είναι τα βιώματα του καθένα. Μπορεί να είναι η κατάλληλη εποχή καθένας μας να κάνει τη προσωπική του υπέρβαση, να λυτρωθεί από κατευθυνόμενες εντολές που ορίζουν τι έχει αξία και τι όχι. Και το θέατρο βοηθάει να επαναπροσδιορίσουμε και να επαναπροσδιοριστούμε.

Καλοκαίρι, καιρός για θέατρο λοιπόν.

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ

Επιμέλεια Βούλα-Κασιόπου Πάπρη

Κώστας Ακριβός

Καιρός για θαύματα

Εκδόσεις Κέδρος

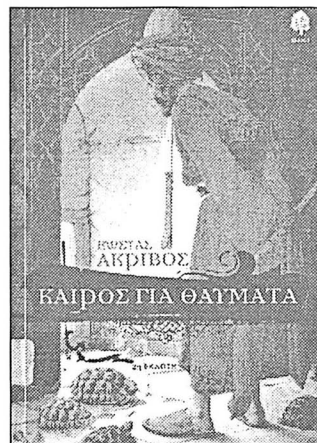
... τα παλιά χρόνια, όταν στα σαράγια είχαν γάμο ή ολονύκτιο γλέντι για, κάποιον επιτυχημένο κυνήγι, με το που έπεφτε το σκοτάδι, συνήθιζαν να φωτίζουν τους κήπους με κεριά που τα κουβαλούσαν πάνω στο καύκαλό τους χελώνες. Για να προχωρούν με τάξη η μία πίσω από την άλλη, υπήρχαν ειδικοί εκπαιδευτές. Άρα, σκέφτηκε η Ζέφη, εκείνος ο άντρας στην μπατανία μάλλον κάτι τέτοιο θα ήταν, ένας εκπαιδευτής για χελώνες. Μήπως το ίδιο και ο γερο - Ιμπραήμ;...

Τρεις Έλληνες ψάχνουν στα παράλια της Τουρκίας να βρουν έναν κρυμμένο θησαυρό, τα παλιά αίματα της καταγωγής τους και καινούργιες αγάπες.

Δύο Τούρκοι, ένας μυστηριώδης γέρος και μια ελκυστική κοπέλα, μιλούν για τον πόλεμο του 1922 και για τη ζωή στη χώρα τους σήμερα.

Ένα φθαρμένο ημερολόγιο μαρτυράει τη συνεχή παρουσία του ελληνισμού στα χώματα της Ιωνίας, ενώ μια ουράνια φωνή θυμάται τα χρόνια της προσφυγιάς μα και την ευτυχισμένη εποχή, όταν «Ρωμιοί και Τούρκοι το μαχαίρι το είχαν μόνο για να κόβουν το ψωμί».

...Η ελληνική πεζογραφία συνεχίζει την παράδοση γύρω από το κορυφαίο ιστορικό γεγονός του 20ου αιώνα, τη Μικρασιατική καταστροφή, με καινούργια τώρα διάθεση και οπτική: πώς βίωσαν τον πόλεμο του '22 οι ίδιοι οι Τούρκοι, αλλά και πώς ο ένας λαός βλέπει τον άλλον ενόψει της ευρωπαϊκής «συναδέλφωσης». Η κατάληξη είναι πάντοτε -το ίδιο βασανιστικό ερώτημα: Τούρκοι και Έλληνες- καρντάσηδες ή φίλοι από ανάγκη, δηλαδή λυκόφιλοι.

Όμηρος Αβραμίδης

Οι δρόμοι της Καρδιάς

Εκδόσεις Ωκεανίδα

Το δρόμο της καρδιάς ή το δρόμο της λογικής; Η Χριστίνα ακολουθούσε πάντα το δεύτερο. Το δρόμο της καρδιάς τον είχε απορρίψει νωρίς στη ζωή της, από φόβο μην πληγωθεί. Τι κι αν έτσι πλήγωνε άλλους, και περισσότερο απ' όλους το γιο της; Κάποια στιγμή κατάλαβε πως έχει κι η καρδιά τη λογική της, κι αλοίμονο αν την αγνοήσεις. Προσπάθησε να επανορθώσει μα δεν πρόλαβε. Κι έτσι ο Φοίβος, ο γιος της, βρέθηκε μετά το θάνατό της να παλεύει με τους ανέμους που έσπειρε στη ζωή του η μητέρα του.

Ένα ερώτημα γυρίζει συνεχώς στο μυαλό του Φοίβου. Η γυναίκα που λάτρευε, τον εγκατέλειψε κάποιο πρωί μ' ένα «Σ' αγαπώ, γι' αυτό πρέπει να φύγω». Καμιά άλλη εξήγηση. Κι εκείνος έμεινε ν' αναρωτιέται. Ήταν άραγε κι αυτό δουλειά της πολυμήχανης μητέρας του; Ο Φοίβος θα παλέψει για την αλήθεια. Κι όταν νομίζει πως τη βρήκε, θα νιώσει τον κόσμο να χάνεται κάτω απ' τα πόδια του. Μα η πραγματική αλήθεια είναι ακόμα κρυμμένη και περιμένει...

ΚΕΝΤΡΟ ΤΟΠΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ Κ.Ε.Π.Α. Δ. ΒΕΡΟΙΑΣ
Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Τοπικής Ιστορίας

ΚΟΙΝΩΦΕΛΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΠΟΛΛΑΠΛΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

Παύλου Μελά και Μπιζανίου
Τηλ. κέντρο: 2331078100, 2331078127, Fax: 2331027914

Δημοτική Επιχείρηση Πολιτισμού
Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο

ΧΩΡΟΣ ΤΕΧΝΩΝ
Παύλου Μελά & Μπιζανίου
ΑΝΤΩΝΙΑΔΕΙΟΣ ΣΤΕΓΗ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ & ΤΕΧΝΩΝ
Αντωνιάδη 19

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ «ΘΕΑΝΩ ΖΩΓΙΟΠΟΥΛΟΥ»
Θ. Ζωγιοπούλου 3, τηλ. 2331024879

ΑΙΘΡΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ «Ολγανος»
Ολγάνου 19, τηλ. 2331028277

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ
Ιεραρχών 4, τηλ. 2331023880

ΘΕΡΙΝΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ «Μελίνα Μερκούρη»
Άλσος Παπάγου, τηλ. 2331072654

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΩΝ Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ
Κουντουριώτη 8, τηλ. 2331067308 & 2331026877

